

RIIGIKOHUS

ÕIGUSTEABE- JA KOOLITUSOSAKOND

Jälitustoimingud
Riigikohtu praktika ülevaade
Seisuga 20.05.2019

Kaido Sikka
analüütik

Tartu
2019

SISUKORD

Sissejuhatus.....	4
1. Jälitustoimingute legitiimsus.....	5
2. Loa andmine jälitustoiminguks.....	6
2.1. Jälitustoimingu loa andmine eeluurimiskohtuniku poolt	6
2.2. Jälitustoimingu loa andmine prokuratuuri poolt	7
2.3. Jälitustoimingu vajalikkuse hindamine loa andmisel.....	7
2.4. Muude menetlustoimingute tegemise võimatuse hindamine mitme kuriteo puhul.....	9
2.5. Jälitustoiminguks loa andmine edasilükkamatul juhul.....	10
2.6. Jälitustoimingu tegemise tähtaeg	10
2.7. Jälitustoimingu loa aluseks oleva teabe vorm	11
3. Jälitustoimingu lubatavus.....	11
3.1. Jälitustoimingu lubatavuse üldpõhimõtted.....	11
3.2. Jälitustoimingu lubatavus kuriteo ettevalmistamise puhul.....	12
3.3. Jälitustoimingu lubatavus juhuleiu puhul.....	13
3.4. Jälitustoimingu lubatavus aegunud kuritegude puhul	13
4. Jälitustoiminguga saadud tõendi lubatavus.....	13
4.1. Jälitustoiminguga saadud tõendi lubatavuse üldpõhimõtted	13
4.2. Jälitustoiminguga saadud tõendi lubatavuse kontroll.....	14
4.3. Teabehankega saadud tõendi lubatavuse kontroll	15
4.4. Jälitusprotokoll kui tõendi lubatavuse kontroll	15
4.5. Jälitustoiminguga saadud teabe lubatavus vääртеomenetluses	16
4.6. Jälitustoiminguga saadud teabe lubatavus maksumenetluses	16
4.7. Jälitustoiminguga saadud teabe tõendina lubatavus tsiviilkohtumenetluses.....	16
4.8. Lõpetatud kriminaalasjas saadud teabe kasutamine.....	17
5. Jälitustoimingust teavitamine	18
5.1. Jälitustoimingust teavitamise üldpõhimõtted	18
5.2. Jälitustoimingust teavitamise ajahetk	18
5.3. Jälitustoimingust teavitamata jätmise	19
6. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamine.....	19
6.1. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamise üldpõhimõtted	19
6.2. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise üldpõhimõtted	20
6.3. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise riigisaladuse ja välisteabe seaduse (RSVS) § 8 kontekstis.....	21
6.4. Jälitustoimingutega kogutud andmete tutvustamata jätmise vormistamine	21
7. Kaebuse esitamine seoses jälitustoimingu.....	22

7.1. Jälitustoimingu loa andmise peale kaebuse esitamise üldpõhimõtted	22
7.2. Jälitustoimingu loa andmise peale kaebuse esitamine enne kriminaalasja sisuliseks arutamiseks saatmist.....	22
7.3. Määruskaebuse lahendamine, kui süüdistusakt saadetakse kohtusse määruskaebemenetluse kestel.....	23
7.4. Jälitustoimingu andmete ning jälitustoimingu aluseks olnud kohtu loa ja prokuratuuri taotluse tutvustamata jätmise vaidlustamine uurimiskaebemenetluses.....	23
7.5. Jälitustoimingu loa ja taotluse osalise tutvustamata jätmise vaidlustamine määruskaebemenetluses	24
7.6. Kaebuse lahendamine jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse osalise tutvustamata jätmise puhul	25
7.7. Teabehanketoimingute kokkuvõtte kriminaalmenetluses tõendina esitamise vaidlustamine	26
Kokkuvõte.....	27
Kajastatud kohtulahendid.....	30

Sissejuhatus

Kohtupraktika ülevaade kajastab Riigikohtu olulisemaid seisukohti seoses jälitustoimingutega. Ülevaade kajastab Riigikohtu lahendid seisuga 20.05.2019.

Jälitustoimingutega töötleb riik isikuandmeid enamasti andmesubjekti eest salaja ehk varjates isiku eest nii andmete töötlemise fakti kui ka selle sisu (vt kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 126¹). Mõistetavalt tähendab selline riigipoolne erasfääri sekkumine olulist põhiõiguste riivet. Justiitsministeeriumi 2018. a avaldatud statistika kohaselt andsid kohus ja prokuratuur viidatud aastal jälitustoiminguteks loa 1895 korral kokku 984 isiku suhtes. Ainuüksi 2018. a riivati jälitustoimingutega 1700 isikut.¹ Viidatud arvud kinnitavad, et jälitustoimingute regulatsioon puudutab otseselt või kaudselt suurt arvu isikuid.

Riigikohtu õigusteabe osakonnal (praegu Riigikohtu õigusteabe- ja koolitusosakond) valmis 2013. a kohtupraktika analüüs „Jälitustegevuse kohtulik eelkontroll Eestis“², mis keskendus eelkõige 01.01.2013 jõustunud olulisematele kriminaalmenetluse seadustiku muudatustele. 1. jaanuaril 2013 jõustus kriminaalmenetluse seadustiku muudatus, mis korrastas märkimisväärselt seni kehtinud jälitustegevuse õiguslikku baasi. Kriminaalmenetluse seadustiku 3. peatüki 8. jagu tunnistati kehtetuks ja seadustikku täiendati peatükiga 3¹ „Jälitustoimingud“. Lisaks laiendati kriminaalmenetluse seadustiku rakendusala, st muudatuse järgselt hõlmab kriminaalmenetluse seadustik osaliselt ka kuritegude avastamise, ennetamise ja teatud kuritegude ettevalmistamise kohta teabe kogumist.

Praeguseks on 2013. a valminud analüüsiga võrreldes lisandunud oluliselt Riigikohtu praktikat, mis käsitleb 01.01.2013 ja pärast seda jõustunud seadusemuudatusi. Ülevaate eesmärgiks on koondada, süstematiseerida ja rõhutada Riigikohtu olulisemaid seisukohti jälitustoimingute regulatsiooni kohta. Ülevaade kajastab süstematiseeritult Riigikohtu praktikat jälitustoimingute tegemise legitiimsuse, jälitustoimingute loa andmise, jälitustegevuse lubatavuse, jälitustoimingutega saadud tõendi lubatavuse, jälitustoimingutest teavitamise, jälitustoimingutega kogutud andmete tutvustamise ja jälitustoimingute peale kaebuse esitamise kohta.

Vaatamata sellele, et tegemist on Riigikohtu praktika ülevaatega, tuleb silmas pidada, et Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites. Ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu lahendites väljendatud seisukohtadega.

¹ Kuritegevus Eestis 2018. Kriminaalpoliitika uuringud. Justiitsministeerium 2019, lk 46. Kättesaadav: https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_2018_viidet_ega_lisadele.pdf (20.05.2019)

² Jälitustegevuse kohtulik eelkontroll Eestis. Kohtupraktika analüüs. Riigikohus 2013. Kättesaadav: https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyyssid/2013/jalitustegevuse_analuus.pdf (20.05.2019)

1. Jälitustoimingute legitiimsus

Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS, põhiseaduse) § 3 lg 1 kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Sellest tulenevalt on riigil õigus koguda salaja isiku kohta andmeid üksnes siis, kui seadus seda otsesõnu lubab.

Jälitustoimingutega töötleb riik isikuandmeid enamasti andmesubjekti eest salaja ehk varjates isiku eest nii andmete töötlemise fakti kui ka selle sisu (vt KrMS § 126¹). Mõistetavalt tähendab selline riigipoolne erasfääri sekkumine olulist põhiõiguste riivet. See, et jälitustoiminguid tehakse enamasti andmesubjekti eest varjatult, suurendab jälitustoiminguga kaasneva põhiõiguste riive intensiivsust.³ Põhiõigusi riivab nii jälitustoiminguga isikuandmete kogumine kui ka kogutud andmete edasine töötlemine, sh andmete kasutamine ja säilitamine.⁴

Põhiõiguste intensiivse riive võimalusest tulenevad jälitustegevuse regulatsioonile kõrgemad põhiseaduslikud nõuded. Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on leidnud, et olukorras, kus täitevvõimu teostatakse salaja, on omavoli võimalus ilmne ja see võib lõppastmes ohustada demokraatiat tervikuna.⁵ Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (konventsioon) art 8 lg 1 sätestab õiguse era- ja perekonnaelu ning kodu ja sõnumite saladuse puutumatusle. Sama artikli teise lõike kohaselt ei sekku ametivõimud nimetatud õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks. EIK on rõhutanud, et kooskõla seadusega konventsiooni art 8 lg 2 mõttes eeldab, et vaidlusalune meede baseerub riigisisel õigusel, ja nõuab lisaks, et riigisisene regulatsioon järgiks teatud kvaliteedistandardeid. Sellest tulenevalt peab reeglistik olema asjaga seotud isiku jaoks ligipääsetav, isikul peab olema võimalik näha ette tema jaoks kaasneva võivaid tagajärgi ja normistik peab vastama õigusriigi põhimõtetele.⁶ Olulisuse põhimõttest tuleneb, et mida intensiivsem on põhiõiguste riive, seda üksikasjalikum peab olema täitevvõimu tegutsemise aluseks olev volitusnorm ning seda täpsemad ka menetlusnormid.⁷ Riigikohus on selgitanud, et optimaalse lahenduse leidmine põhiõiguste kaitse ja kriminaalmenetluse eesmärkide vastandlike huvide vahel on PS § 104 lg 2 p 14 kohaselt seadusandja pädevuses.⁸

Sõltuvalt konkreetse jälitustoimingu sisust, võib selline tegevus riivata erinevaid põhiseadusega tagatud õigusi ja vabadusi. Eelkõige riivavad jälitustoimingud PS § 26 lg-ga 1 tagatud perekonna- ja eraelu puutumatus, PS § 33 lg-ga 1 tagatud eluruumi, valduse ja töökoha puutumatus, PS § 43 lg-ga 1 tagatud sõnumisaladust, PS §-ga 40 tagatud südametunnistuse, usu- ja mõttevabadust, PS §-s 42 sätestatud keeldu koguda andmeid isiku veendumuste kohta aga ka PS § 19 lg-ga 1 tagatud üldist vabaduspõhiõigust.⁹ Põhiõiguste riivete puhul tuleb arvestada PS §-ga 11, mille kohaselt tohib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Põhiõiguse iga riive peab vastama

³ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 45.

⁴ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 39.

⁵ EIK 6. septembri 1978. a otsus asjas Klass vs. Saksamaa, nr 5029/71, p 56; samuti 18. mai 2010. a otsus asjas Kennedy vs. Ühendkuningriik, nr 26839/05, p 167; vt ka RKPJKo 3-4-1-42-13, p 45.

⁶ EIK 24. aprilli 1990 a. otsus asjas Huvig vs. Prantsusmaa, p 26; vt ka RKKKo 3-1-1-92-13, p 10.1.

⁷ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 41.

⁸ RKKKo 3-1-1-22-10, p 14.5.

⁹ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 40.

põhiseaduse kõigile normidele, olema nii formaalselt kui ka materiaalselt põhiseadusega kooskõlas.¹⁰

PS § 14 sätestab, et õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus. Muuhulgas tähendab see, et riik peab kehtestama menetluse, mis tagaks isiku õiguste tõhusa kaitse.¹¹ PS § 14 sisaldab isiku subjektiivset õigust nõuda ja riigi, eelkõige seadusandja objektiivset kohustust kehtestada normid, mis piisava tõenäosusega ja piisaval määral tagaks põhiõiguste teostumise ning kaitse.¹²

Jälitustegevuse põhiseadusele vastavuse tagamiseks peab jälitustegevust reguleeriv seadus nägema ette jälitustoimingute tegemiseks selged alused ja menetluskorra, mis on jälitustegevuse seaduslikkuse kontrollimise eelduseks. Kontrollisüsteemi osaks on eel- ehk enne jälitustoimingut toimuv (*ex ante*) kontroll (mis seisneb enamasti jälitustoiminguks loa andmises), toimingu ajal tehtav kontroll ja järelkontroll pärast toimingut (*ex post* kontroll).¹³ Üks oluline osa jälitustegevuse järelkontrolli süsteemist on kohtulik järelkontroll, mille algatab isik, kelle õigusi jälitustoiming riivab. Igähe õiguse pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse tagab PS § 15 lg 1 esimene lause.¹⁴

Jälitustoiminguga riivatakse kahtlemata põhiseaduses ja konventsioonis ette nähtud õigusi ning põhiseadusest peavad tulenema või vähemalt sellega kooskõlas olema need eesmärgid, mille saavutamiseks võib seadusandja jälitustoimingute tegemise alused kehtestada. Siiski on Riigikohus rõhutanud, et konventsioonist ega põhiseadusest, sh selle preambulist, ei saa ühelgi juhul tuleneda jälitustoimingu loa õiguslikku alust. Ükski põhiseaduse või konventsiooni säte ei saa olla käsitatav isiku suhtes jälitustoimingu tegemise ja sellega kaasneva põhiõiguste piirangu alusnormina. Sellise normi saab kehtestada üksnes seadusandja.¹⁵

2. Loa andmine jälitustoiminguks

2.1. Jälitustoimingu loa andmine eeluurimiskohtuniku poolt

Jälitustoiminguks loa andmine on reguleeritud KrMS §-s 126⁴. KrMS § 126⁴ lg 1 kohaselt võib jälitustoimingu teha prokuratuuri või eeluurimiskohtuniku kirjalikul loal. Seega oleneb konkreetsest jälitustoimingu liigist, kas jälitustoimingu tegemiseks on vaja eeluurimiskohtuniku või prokuratuuri luba. Eeluurimiskohtunikul on kriminaalmenetluse seadustiku kohaselt õigus anda jälitustoimingu luba postisaadetise varjatud läbivaatuseks (KrMS § 126⁶ lg 5), teabe salajaseks pealtkuulamiseks või -vaatamiseks (KrMS § 126⁷ lg 3), ja kuriteo matkimiseks (KrMS § 126⁸ lg 3).

Eeluurimiskohtunik otsustab jälitustoimingu loa andmise määrusega prokuratuuri põhjendatud taotluse alusel. Eeluurimiskohtunik vaatab prokuratuuri põhjendatud taotluse läbi viivitamata ja annab määrusega jälitustoiminguks loa või keeldub selle andmisest (KrMS § 126⁴ lg 1). Edasilükkamatul juhul¹⁶ võib eeluurimiskohtunik anda loa jälitustoimingu tegemiseks ka taasesitamist võimaldaval viisil, kuid sellisel juhul tuleb kirjalik taotlus ja luba vormistada 24

¹⁰ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 42; vt ka RKPJKo 3-4-1-5-05, p 7.

¹¹ RKPJKo 3-4-1-4-03, p 16; vt ka RKPJKo 3-4-1-42-13, p 44.

¹² RKPJKo 3-4-1-1-03, p 12 ja RKPJKo 3-4-1-42-13, p 44.

¹³ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 47.

¹⁴ RKÜKo 3-3-1-38-00, p 15; vt ka RKPJK o 3-4-1-42-13, p 48.

¹⁵ RKKKm 3-1-1-1-17, p 37.

¹⁶ Edasilükkamatul juhul jälitustoimingu loa andmise kohta vaata täpsemalt ülevaate peatükis 2.5.

tunni jooksul jälitustoimingu alustamisest arvates (KrMS § 126⁴ lg 3). Jälitustoimingu loa andmise määrus peab KrMS § 145 lg 1 p 1 järgi olema kirjalikult vormistatud ja põhistatud.¹⁷

Jälitustoimingu loa andmise puhul on oluline silmas pidada, et eeluurimiskohtunik peab loa andmisel lähtuma asjaolude *ex ante* hindamisest. Teisisõnu peab jälitustoimingu loa taotlust lahendav kohus lähtuma asjaoludest, mis tal on teada otsustamise momendil ja kohtule pole võimalik ette heita seda, et ta ei võtnud arvesse asjaolusid, mis ei olnud lahendit tehes teada.¹⁸ Seega ei saa jälitustoiminguks antud luba olla ebaseaduslik põhjusel, et selle aluseks olev kuriteokahtlus ei leia hilisemas menetluses kinnitust.¹⁹ Jälitustoimingu loa andmisel tuleb aga silmas pidada, et jälitustoimingu luba oleks põhistatud, sest KrMS § 126¹ lg 4 järgi toob jälitustoimingu loa põhistamatus kaasa jälitustoiminguga kogutud tõendi lubamatuse.²⁰

2.2. Jälitustoimingu loa andmine prokuratuuri poolt

Prokuratuuri loa alusel on võimalik teostada varjatud jälgimist, koguda varjatult võrdlusmaterjali ja teha esmauuringuid, vaadata varjatult asja läbi ja asendada (KrMS § 126⁵ lg 1) ning kasutada politseiagenti (KrMS § 126⁹ lg 2).

Prokuratuuri jälitustoimingu luba peab järgima samu nõudeid, mis on seadusega kehtestatud eeluurimiskohtuniku jälitustoimingu loale. Teisisõnu peavad esinema jälitustoimingu tegemise alused (KrMS § 126²), jälitustoimingu luba peab järgima *ultima ratio* põhimõtet (KrMS § 126¹ lg 2) ning luba peab olema vormistatud kirjalikult (KrMS § 126⁴ lg 1). Edasilükkamatul juhul²¹ võib prokuratuuri luba nõudva jälitustoimingu teha taasesitamist võimaldaval viisil antud prokuratuuri loal, kuid sellisel juhul tuleb kirjalik luba vormistada 24 tunni jooksul jälitustoimingu alustamisest arvates (KrMS § 126⁴ lg 2).

2.3. Jälitustoimingu vajalikkuse hindamine loa andmisel

Jälitustoimingu loa andmise üheks oluliseks eelduseks on jälitustoimingu teostamine viimase võimaliku meetmena (nn *ultima ratio* põhimõte). KrMS § 126¹ lg 2 kohaselt on jälitustoiming lubatud, kui andmete kogumine muude toimingutega või tõendite kogumine muude menetlustoimingutega ei ole võimalik, ei ole õigel ajal võimalik või on oluliselt raskendatud või kui see võib kahjustada kriminaalmenetluse huve. *Ultima ratio* põhimõtte järgimine on kohustuslik jälitustoimingu loa taotlemisel, andmisel ja pikendamisel.

Riigikohus on selgitanud, et jälitustoiminguks loa andmisel ei pea kohus näitama, et teiste tõendikogumise viiside kasutamine on tõsikindlalt välistatud, vaid on piisav, kui konkreetse juhtumi asjaolude põhjal on mõistlik põhjus seda eeldada. Lisaks ei eelda *ultima ratio* põhimõte, et menetleja oleks enne jälitustoimingute tegemist üritanud realselt muude menetlustoimingutega tõendeid koguda. Minimaalselt peab jälitustoimingu loa andmise kohta tehtud kohtumääruse põhjustest kokkuvõtlikult nähtuma, missuguse tõendusteabe alusel loa väljastamine otsustati.²² Õigusnormi dispositiooni ümberkirjutamist ei saa seejuures pidada jälitustoimingu vajalikkuse hindamisel sisuliseks põhjenduseks.²³ Samuti on ebapiisav viidata pelgalt prokuröri taotlusele ning märkida, et kohus loeb seal märgitu põhjendatuks. Kohtu

¹⁷ RKKKo 3-1-1-14-14, p 770; vt ka RKKKo 3-1-1-22-10, p 14.3.

¹⁸ RKKKm 3-1-1-68-14, p 24.2; vt ka RKKKo 3-1-1-79-16, p 15.

¹⁹ RKKKo 3-1-1-79-16, p 15.

²⁰ RKKKo 3-1-1-14-14, p 780.

²¹ Edasilükkamatul juhul jälitustoimingu loa andmise kohta vaata täpsemalt ülevaate peatükis 2.5

²² RKKKo 3-1-1-14-14, p 773; vt ka RKKKm 1-17-7077/14, p 71.

²³ RKKKo 3-1-1-14-14, p 775; vt ka RKKKm 3-1-1-112-16, p 44. Õigusnormi dispositiooni ümberkirjutamiseks on näiteks olukorrad, kus kohus on määruks korduvalt veidi varieeravas sõnastuses deklareerinud, et tõendite kogumine muude menetlustoimingutega on oluliselt raskendatud või võimatu.

järeldused peavad olema seostatud olemasoleva tõendusliku baasiga.²⁴ Juhul, kui kohus ei ole seostanud jälitustoimingute vajalikkust konkreetse kriminaalmenetluse asjaoludega ja on selle asemel esitanud umbmääraseid ning deklaratiivseid väiteid menetletava kuriteoliigi, kuriteo ohtlikkuse, õiguskorra kaitsmise vajaduse, jälitustoimingute tegemise põhimõttelise lubatavuse või tõe väljaselgitamise huvide kohta, on kohtupraktika kohaselt tegemist *ultima ratio* põhimõtte eiramisega.²⁵

Selleks, et järeldada, et tõendite õigeaegne kogumine jälitustoiminguid kasutamata on välistatud või oluliselt raskendatud, võib tugineda mh kriminoloogilistele teadmistele. Näiteks võivad tähtsad olla sellised asjaolud nagu kuriteo kõrge organiseerituse, konspiratiivsus, variisikute kasutamine, ütluste andmiseks valmis olevate tunnistajate eelduslik puudumine, asjaolu, et tegemist on nn kannatanuta süüteoga, n-õ konventsionaalsete menetlustoimingutega kaasnev aja- ja ressursikulu. Ka selliste argumentide puhul ei saa piirduda üldsõnaliste lausungitega.²⁶ Jälitustoimingu vajalikkuse tuvastamisel kehtib küll lihtsustatud põhjendamisstandard, samuti ei pea jälitustoiminguks loa andmisel näitama, et teiste tõendikogumise viiside kasutamine on tõsikindlalt välistatud. See ei tähenda aga, et jälitustoimingu lubade põhistus võiks rajaneda standardsetel ja deklaratiivsetel formuleeringutel. Kohtumäärusest peavad nähtuma kriminaalasja tehioludest ja uurimise senisest käigust lähtuvad põhjendused selle kohta, millised asjaolud välistavad konkreetse kriminaalasja puhul tõendite kogumise muude menetlustoimingutega või raskendavad seda oluliselt.²⁷ Jälitustoimingu vajalikkuse põhjendamisel on ainetu viidata üldiselt kriminaaltoimikus ja jälitustoimikus asuvale teabele. Teisisõnu peab kohtu siseveendumuse kujunemine olema jälgitav kohtumääruse teksti põhjal, kriminaal- ja jälitustoimikuga eraldi tutvumata.²⁸

Ultima ratio põhimõtte järgimisel on lisaks kohtu põhistustele väga oluline roll prokuratuuri taotluse kvaliteedil.²⁹ Prokuratuuri taotluse kvaliteedi olulisust kinnitab asjaolu, et kohtu põhjendus jälitustoimingu vajalikkuse kohta võib muu hulgas tugineda prokuratuuri taotluse asjasse puutuvatel argumentidel, kui need argumentid kajastuvad kohtumääruse tekstis.³⁰ Prokuratuuri kui kohtueelse menetluse juhi ülesanne on selgitada oma taotluses kohtule faktipõhiselt ja arusaadavalt, miks on konkreetsetes asjades vältimatult vaja koguda tõendeid jälitustoimingutega. Selline selgitus ei pea olema mahukas, keeruliselt sõnastatud ega sisaldama kindlaid väljendeid, vaid selles tuleb kajastada faktidel rajanevaid põhjusi selle kohta, miks ei ole konkreetsetes kriminaalasjades jälitustoiminguid tegemata võimalik oluliste raskusteta või õigel ajal tõendeid koguda.³¹

Näiteks asjas 3-1-1-112-16 põhjendas prokuratuur *ultima ratio* põhimõtte täidetust sellega, et maksupettuse puhul koostatakse dokumente, mille sisu kohta isikud ise tegelikkusele vastavat teavet ei avalikusta, ja seega pannakse maksupettus toime varjatult. Riigikohtu hinnangul ei ole nii üldiselt esitatud argumentidel jälitustoimingu vajalikkuse üle otsustamisel kaalu, sest on vähe kurjategijaid, kes oleksid huvitatud enda teo paljastamisest või suhtuksid sellesse ükskõikselt ega võtaks ette ühtki sammu kuriteo varjamiseks. Jälitustoimingu vajalikkuse põhjendus ei saa

²⁴ RKKKo 3-1-1-14-14, p 772; vt ka RKKKo 3-1-1-3-15, p 10.

²⁵ RKKKm 1-17-7077/14, p 72; vt ka RKKKm 3-1-1-112-16, p 33 ja RKKKo 3-1-1-3-15, p 11.

²⁶ RKKKo 3-1-1-14-14, p 772; vt ka RKKKm 3-1-1-112-16, p 31.

²⁷ RKKKm 3-1-1-112-16, p 31; vt ka RKKKo 3-1-1-14-14 p-d 772-775; RKKKm 3-1-1-68-14, p 22.3; RKKKo 3-1-1-3-15, p 11.

²⁸ RKKKm 3-1-1-112-16, p 43.

²⁹ RKKKm 3-1-1-112-16, p 32.

³⁰ RKKKm 3-1-1-112-16, p 32; vt ka RKKKm 1-17-7077/14, p 70.

³¹ RKKKm 3-1-1-112-16, p 32.

aga rajaneda üksnes või eelkõige asjaoludel, mis iseloomustavad kas kõiki või mõnd konkreetset liiki kuritegusid väga üldiselt.³²

KrMS § 126¹ lg 2 viimase alternatiivi "või kui see võib kahjustada kriminaalmenetluse huve" kontekstis on Riigikohus selgitanud, et seda tuleb tõlgendada kitsalt, sest vastasel juhul satub ohtu *ultima ratio* põhimõtte säilimine. Nimetatud alternatiivi grammatiline tõlgendamine võimaldaks jälitustoiminguid teha sisuliselt lisapiiranguteta, sest kriminaalmenetluse huvides on kõigi efektiivsete tõendusteabe kogumise viiside kasutamine. Jälitustoimingutest loobumine võib seega peaaegu alati kahjustada kriminaalmenetluse huve. Selline tõlgendus muudaks aga Riigikohtu hinnangul KrMS § 126¹ lg 2 tervikuna sisutühjaks, mis oleks ilmses vastuolus seadusandja tahtega³³. Kriminaalmenetluse huvide kahjustamisega KrMS § 126¹ lg 2 mõttes võib Riigikohtu hinnangul olla tegemist eeskätt siis, kui tõendusteabe õigeaegne kogumine jälitustoiminguid kasutamata ei ole küll võimatu ega oluliselt raskendatud, kuid erakordselt suur avalik menetlushuvi kuriteo avastamise vastu (nt inimohvritega terrorikuriteo puhul) muudab jälitustoimingutest loobumisega kaasneva tõendite kogumise ebaõnnestumise riski ühiskondlikus plaanis talumatuks.³⁴

Mõnikord peab kohus otsustama jälitustoimingu loa andmise mitme isiku suhtes, keda kahtlustatakse sama kuriteo ühises toimepanemises. Riigikohus on selgitanud, et sellises olukorras ei pruugi alati olla võimalik ega vajalik hinnata kuriteokahtluse põhjendatust ja *ultima ratio* põhimõtte järgimist iga toimepanija osas eraldi.³⁵

2.4. Muude menetlustoimingute tegemise võimatuse hindamine mitme kuriteo puhul

Riigikohus on selgitanud, et muude (leebemate) menetlustoimingute tegemise võimatuse hindamise kohustus võib ära langeda näiteks kahe (või enama) kuriteo puhul.³⁶

Võib esineda olukordi, kus ühe kuriteokahtluse uurimise puhul on muude uurimistoimingutega teabe saamine välistatud ja jälitustoimingu tegemist ei saa tõendite hävimise vmt ohu tõttu edasi lükata, kuid samal ajal on tekkinud täiendav kuriteokahtlus, mille kohta võidakse samade kahtlustatavate suhtes tehtava jälitustoimingu käigus teavet saada. Sellisel juhul ei ole tegemist puhtakujulise juhuleiuga³⁷ teise kuriteo osas, kuna menetlejal oli juba enne jälitustoimingute tegemist algteave, et ta võib ka teise kuriteokahtluse kohta teavet (tõendeid) saada. Selliselt saadud tõendite lubatavus võib olla põhjendatav samasugustel motiividel nagu juhuleiu kasutamise puhul, sest ei ootamatu ega oodatud teabe saamine teise kuriteo kohta ei muuda olematuks seda, et esimese kuriteo kohta tehtud jälitustoiming on õiguspärane. Küll aga oleks lubamatu see, kui menetleja viitab jälitustoimingu loa taotluses *ultima ratio* põhimõttele vastava kuriteo uurimisvajadusele, tegelikult on eesmärk koguda tõendeid üksnes teise kuriteokahtluse kohta. Sellisel viisil toimimine tähendaks sisuliselt seda, et menetleja soovib teha jälitustoimingu ilma *ultima ratio* põhimõtet järgimata.³⁸ Kirjeldatud näite puhul võib

³² RKKKm 3-1-1-112-16, p-d 35-36.

³³ KrMS § 126¹ lg 2 ette näinud seaduse eelnõu (175 SE – Riigikogu XII koosseis) seletuskirjas on ühemõtteliselt kinnitatud *ultima ratio*-põhimõtte säilimist, märkides mh järgmist: "[K]ataloogi kuulumine ei anna automaatselt õigust jälitustoimingute tegemiseks. Kehtima jäävad ka kõik senised tingimused, eelkõige *ultima ratio* [..]."

³⁴ RKKKm 3-1-1-112-16, p 30. Viidatud asjas leidis Riigikohus, et näiteks KarS § 389¹ (maksukohustuse varjamine ja tagastusnõude alusetu suurendamine) tunnustel toimivas kriminaalmenetluses võib jälitustoimingu vajalikkuse põhjendamine KrMS § 126¹ lg 2 viimasele alternatiivile tuginedes tulla kõne alla vaid väga erandlikul juhul.

³⁵ RKKKm 3-1-1-112-16, p 50.

³⁶ RKKKm 3-1-1-68-14, p 23.2.

³⁷ Juhuleiu kohta vaata täpsemalt ülevaate peatükis 3.3

³⁸ RKKKm 3-1-1-68-14, p 23.2.

jälitustoimingute tegemine teise kuriteo kahtluse kontrollimiseks olla lubatav juhul, kui esimese kuriteo osas jälitustoimingu luba andes järgiti *ultima ratio* põhimõtet.³⁹

2.5. Jälitustoiminguks loa andmine edasilükkamatul juhul

Kohus ja prokuratuur võivad edasilükkamatul juhul anda loa jälitustoimingu teostamiseks ka taasesitamist võimaldaval viisil (KrMS § 126⁴ lg-d 2 ja 3). Sellisel juhul tuleb kirjalik luba vormistada 24 tunni jooksul jälitustoimingu alustamisest arvates. Kui enne 01.01.2013 kehtinud regulatsioonis oli „edasilükkamatul juhul“ määratlemata õiguspõhised, siis nüüd on seadusandja mõiste seaduses sisustanud. Selleks, et loa taotlemisel oleks tegemist edasilükkamatu juhuga, peavad olema täidetud järgmised tingimused: esinema vahetu oht isiku elule, kehalisele puutumatusel, füüsilisele vabadusele või suure väärtusega varalisele hüvele ning loa taotlemine või vormistamine ei ole õigel ajal võimalik (KrMS § 126⁴ lg 3). Seega on seaduses sätestatud, milliste oluliste väärtuste kahjustamise oht kaalub üles jälitustoimingu kaasnevad riivid. Samas peab olema selge, et õigeaegne loa taotlemine on välistatud. Näiteks kui mõni KrMS § 126⁴ lg-s 3 loetletud ohtudest ilmneb töövälisel ajal (riiklikel pühadel või ka öösel).⁴⁰

Edasilükkamatul juhul väljastatav jälitustoimingu luba peab olema vormistatud taasesitamist võimaldaval viisil. Kirjalik taasesitamise vorm võib olla näiteks paberil, e-kirjas või SMS-sõnumis. Suuliselt antud loa taasesitamine on võimalik näiteks siis, kui see on helisalvestatud. Seejuures on oluline, et edasilükkamatul juhul, mis peaks siiski jääma erandlikuks, antud loa sisu peaks olema hiljem kontrollitav.⁴¹

2.6. Jälitustoimingu tegemise tähtaeg

Jälitustoimingu luba antakse kuni kaheks kuuks ja tähtaja möödumisel võib seda pikendada kuni kahe kuu kaupa.⁴² Jälitustoimingu tegemise tähtaega ei ole piiratud tagaotsitavaks kuulutamise määruse täitmise puhul (KrMS §126² lg 1 p 2). Jälitustoiminguks antav luba on KrMS § 126⁴ lg 6 kohaselt piiratud ühe aastaga. See tähendab, et konkreetse isiku suhtes samas kriminaalasjas ei tohi reeglina seda tähtaega ületada. Erandjuhul⁴³ võib riigi peaprokurör anda loa või taotleda kohtult luba jälitustoimingu tegemiseks isiku suhtes kestusega üle ühe aasta (KrMS § 126⁴ lg 6).

Seaduse kohaselt võib kuudes arvatavat menetlustähtaega väljendada ka päevades või kuupäevade vahemikuna, kui selliselt formuleeritud tähtaeg ei ületa seaduses nimetatud kuude arvu.⁴⁴ Kuigi kriminaalmenetluse seadustikus ei ole kuudes arvatava tähtaja lõppemise kellaega otsesõnu sätestatud, on Riigikohus asunud seisukohale, et kuudes arvatav tähtaeg lõpeb üldjuhul⁴⁵ tähtaja viimasel päeval kell 24.00. Puudub mõistlik põhjus, miks peaks tähtaja kellaajaline lõpp kuudes ja päevades arvatavate tähtaegade puhul erinema.⁴⁶ Eelnevast

³⁹ RKKKm 3-1-1-68-14, p 24.

⁴⁰ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (175) seletuskiri, lk 14.

⁴¹ Samas, lk-d 14 ja 15.

⁴² Erandiks on KrMS §-S 126⁹ sätestatud politseiagendi kasutamine, mille puhul antakse luba kuni kuueks kuuks.

⁴³ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seletuskirja (80 SE) kohaselt võivad erandlikeks asjaoludeks olla kriminaalasja keerukus või mahukus, aga ka ettevalmistatava kuriteo laad või konfiskeerimismenetluse aluseks olnud asjaolud, mis tingivad isiku suhtes jälitustoimingu tegemise tavapärasest pikema aja jooksul.

⁴⁴ RKKKo 3-1-1-14-14, p 755.

⁴⁵ Tuleb silmas pidada, et mõningate kuudes arvatavate tähtaegade puhul võib seaduses olla ette nähtud varasem lõpukellaeg (vt nt vangistusseaduse § 104 lg 3 koostoimes KrMS § 130 lg 3 esimese lausega). Erinormi puudumisel lõpeb aga kuudes arvatav tähtaeg tähtaja viimasel kuul tähtaja kulgemise alguspäevale vastaval kuupäeval kell 24.00 (RKKKo 3-1-1-14-14, p 757).

⁴⁶ RKKKo 3-1-1-14-14, p 757. Seda järeldust kinnitab ka analoogia tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 137 lõikega 1 ja TsMS § 62 lõikega 2.

tulenevalt lõpeb jälitustoimingu tegemise maksimaalne kahekuuline tähtaeg jälitustoimingu loa esimesele kehtivuspäevale vastaval kuupäeval ülejäämisel kuul (nt 23. augustil kehtima hakanud jälitustoimingu loa kahekuuline tähtaeg möödub 23. oktoobril kell 24.00).⁴⁷

Jälitustoimingu loa taotlemise ajal ei pruugi menetleja olemasoleva tõendusteabe lünklikkuse tõttu ette näha, missuguse ajavahemiku vältel jälitustoiminguid teha tuleb ja teha saab. Juhul, kui jälitustoimingute tegemise kestus pole tõendite kohaselt ettenähtav, saab pidada lubatavaks jälitustoiminguks loa andmist maksimaalseks seadusega ette nähtud tähtjaks. Peab arvesse võtma, et *ultima ratio* põhimõtte kohaselt võib jälitusasutus olenemata loas märgitud tähtjast jälitustoiminguid teha vaid seni, kuni saab kõneleda KrMS § 126¹ lg-s 2 sätestatud eelduste olemasolust. Seega ei ole jälitustoiminguks loa andmist reguleerivate kriminaalmenetluse seadustiku sätete rikkumisena iseenesest käsitatav asjaolu, et jälitustoimingute tegemiseks antakse iga kord luba maksimaalseks seaduses sätestatud tähtjaks, s.o kuni kaheks kuuks.⁴⁸

Riigikohus on rõhutanud ka seda, et julgeolekuasutuste seaduse (JAS) kohaselt tehtud teabehanketoiminguid⁴⁹ ei saa käsitada jälitustoiminguksena KrMS § 126³ mõttes. Seetõttu pole alust ka nende toimingute tegemisele kulunud aega arvata KrMS § 126⁴ lg-s 6 sätestatud tähtaja hulka.⁵⁰

2.7. Jälitustoimingu loa aluseks oleva teabe vorm

Riigikohus on rõhutanud, et kriminaalmenetluse seadustikus pole ette nähtud, millises vormis ja kujul peab olema esitatud teave, mille alusel alustatakse kriminaalmenetlust ja taotletakse jälitustoiminguks luba. Seda kinnitab kohtupraktika, mille järgi võib kuriteokahtluse põhjendatuse hindamisel muu hulgas tugineda üldinimlikule, kriminalistikalisele ja kriminaalmenetluslikule kogemusele.⁵¹ Järelikult ei pea kohus ka jälitustoiminguks loa andmise otsustamisel vältimatult tuginema KrMS § 63 lg-tes 1 ja 1¹ loetletud tõendiliikidele.⁵²

3. Jälitustoimingu lubatavus

3.1. Jälitustoimingu lubatavuse üldpõhimõtted

KrMS § 126¹ lg-s 2 sätestatud jälitustoimingu lubatavuse eeldused ei pea kaitsma üksnes kahtlustatava privaatsfääri teatud tõendikogumise viiside eest, vaid ka süüdistatava kaitseõigust kohtulikult arutamisel. Jälitustoiminguks kogutud teabe kasutamisel tõendina riivatakse oluliselt kahtlustatava ja süüdistatava kriminaalmenetluslikke põhiõigusi, mis kujutavad endast kaitseõiguse keskset garantiid ja mille tunnustamisel põhineb aus ja õiglane kohtumenetlus tervikuna. Esitades süüdistuse kinnituseks jälitustoiminguks kogutud teavet piirab riik muu hulgas kahtlustatava ja süüdistatava enese mittesüüstamise privileegi (*nemo tenetur se ipsum accusare*; PS § 22 lg 3) ja sellel põhinevat õigust keelduda ütluste andmisest. Lisaks piirab riik õigust küsitleda süüdistuse tunnustajaid, kui jälitustoiminguks kogutud teabe sisuks on näiteks kolmandate isikute vestluse salajasel pealtkuulamisel talletatud teave.⁵³

Sellest tulenevalt ei ole lubatud jälitustoimingute kasutamine mistahes kuriteo tõendamisel. Riigikohus on rõhutanud, et seadusandja peab iga üksiku juhtumi puhul eraldi kaaluma, kas

⁴⁷ RKKKo 3-1-1-14-14, p 757.

⁴⁸ RKKKm 1-17-7077/14, p 75.

⁴⁹ Julgeolekuasutuste seaduse alusel tehtud teabehanketoimingute kohta vaata täpsemalt ülevaate peatükis 4.3

⁵⁰ RKKKm 1-17-7077/14, p 76; vt ka RKKKo 3-1-1-101-16, p 21.

⁵¹ RKKKm 1-17-7077/14, p 60; vt ka RKKKm 3-1-1-112-16, p 31 ja RKKKo 3-1-1-14-14, p 772.

⁵² RKKKm 1-17-7077/14, p 60.

⁵³ RKKKo 3-1-1-31-12, p 8.5.

menetluspõhiõiguste piiramine on proportsionaalne, arvestades konkreetse kuriteo raskusastet ja avastamisraskusi, mis kaasneksid, kui selle toimepannud isiku selgitamiseks rakendatakse vaid tavapäraseid uurimistoiminguid. Seega on kahtlustatava ja süüdistatava menetluspõhiõiguste piiramine jälitustoimingutega aktsepteeritav vaid juhul, kui kriminaalmenetluse esemeks olev kuritegu sisaldub KrMS § 126² lg-s 2 sätestatud nn kuritegude kataloogis. Eeltoodust järeldub, et menetluspõhiõiguste kitsendamiseks puudub õigustus, kui süüdistuse objektiks olev kuritegu ei sisaldu kuritegude kataloogis, mille tõendamiseks on seadusandja lubanud kasutada jälitustoiminguid. Jälitustoiminguga kogutud tõendi lubatavuse seisukohalt pole niisiis oluline mitte ainult toimingu enda seaduslikkus (selle toimetamine kohtu loa alusel ja loa tingimusi järgides), vaid ka isiku süüdistamine sellises kuriteos, mille kohtulik arutamisel on tema vastavate menetluspõhiõiguste piiramine lubatud.⁵⁴

3.2. Jälitustoimingu lubatavus kuriteo ettevalmistamise puhul

Jälitustoimingu tegemise võimalus veel toime panemata kuriteo suhtes lisati kriminaalmenetluse seadustikku 01.01.2013 jõustunud seadusemuudatusega. Kehtiv KrMS § 126² lg 1 p 1 võimaldab koguda jälitustoimingutega teavet kuriteo ettevalmistamise kohta selle avastamise või tõkestamise eesmärgil (korrakaitseline eesmärk)⁵⁵.

Jälitustoimingutega kuriteo ettevalmistamise kohta teabe kogumine on tulenevalt põhiõiguste veelgi suuremast riivist tavapärasest piiratam. Kuriteo ettevalmistamise kohta teabe kogumist selle avastamise või tõkestamise eesmärgil võib KrMS § 126² lg 3 p 1 alusel teostada üksnes isiku suhtes, kelle puhul on põhjendatult alust arvata, et ta paneb toime KrMS § 126² lg-s 2 nimetatud kuriteo. Samas ei saa kuriteo ettevalmistamise kohta teabe kogumisel selle avastamise või tõkestamise eesmärgil kasutada igat liiki jälitustoiminguid. KrMS § 126³ lg 1 sätestab, et nimetatud alusel võib jälitusasutus jälgida varjatult isikut, asja või paikkonda, koguda varjatult võrdlusmaterjali ja teha esmauuringuid, teostada varjatult asja läbivaatust ning asendada selle varjatult.

KrMS § 126³ lg-te 2 ja 4 järgi võib ettevalmistatava kuriteo kohta selle avastamise ja tõkestamise eesmärgil koguda teavet salaja pealt vaadates või kuulates üksnes erandjuhtudel: KarS §-des 244, 246, § 266 lõike 2 punktis 3⁵⁶ ning §-des 255 ja 256 nimetatud kuritegude puhul⁵⁷ või vanglas⁵⁸ KrMS § 126² lg-s 2 nimetatud kuritegude ettevalmistamise korral.⁵⁹

⁵⁴ RKKKo 3-1-1-31-12, p 8.5.

⁵⁵ Justiitsministeeriumi 2017. aasta jälitusstatistika kohaselt on nimetatud alusel avatud toimikute arv pigem marginaalne: 2013 (8 avatud toimikut, 2014 (3 avatud toimikut), 2015 (9 avatud toimikut), 2016 (1 avatud toimik), 2017 (2 avatud toimikut). Täpsem statistika: https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/jalitusstatistika_aruanne_2017.pdf, lk 2.

⁵⁶ Võrreldes RKKKm 3-1-1-68-14, p-s 18.1 viidatuga on regulatsiooni muudetud. KarS § 248 on alates 01.01.2015 viidatud loetelust eemaldatud ning lisatud on KarS § 266 lg 2 p 3.

⁵⁷ Nimetatud juhul võib jälitustoiminguid teha üksnes Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitsei. Lisaks teabe salaja pealt vaatamisele ja kuulamisele (KrMS § 126³ lg 2 p 2) võib vaadata varjatult läbi postisaadetist (KrMS § 126³ lg 2 p 1) ja kasutada politseiagenti (KrMS § 126³ lg 2 p 3). Lisaks võivad Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitsei ettevalmistatava kuriteo kohta selle avastamise ja tõkestamise eesmärgil teabe kogumisel matkida kuritegu (KrMS § 126³ lg 3).

⁵⁸ Justiitsministeeriumi vanglate osakond ja vangla võivad lisaks teabe salaja pealt vaatamisele ja kuulamisele (KrMS § 126³ lg 4 p 2) vaadata varjatult läbi postisaadetist (KrMS § 126³ lg 4 p 1).

⁵⁹ RKKKm 3-1-1-68-14, p 18.1.

3.3. Jälitustoimingu lubatavus juhuleiu puhul

Jälitustoimingute tegemisel ei ole välistatud juhuleid. Juhuleiu all mõistetakse uuele kuriteole osutavat teavet, mille kohta riigi pädevatel asutustel enne menetlustoimingu tegemisele asumist ei olnud teavet ja millest tulenevalt ei saanud jälitustoimingu tegemise eeldusena väljastatud kohtu luba objektiivsetel põhjustel hõlmata sellise kuriteo toime pannud isikut või selle kuriteo kvalifikatsiooni.⁶⁰ Juhuleiu puhul on oluline eeldatava kuriteo aset leidmise fakt, mitte tõenäolise kurjategija isik. Juhuslikult võidakse jälitustoimingute käigus avastada nii seda, et isik, kes ei ole allutatud jälitustoimingule, on tõenäoliselt toime pannud kuriteo, mis ei ole seni uurimisasutusele teada, kui ka seda, et sellise kuriteo on toime pannud isik, kelle suhtes tehakse mõne teise kriminaalasja menetluse raames jälitustoiminguid.⁶¹

Senises kohtupraktikas on märgitud, et kui õiguspäraselt tehtava jälitustoimingu käigus avastatakse mõnele muule kuriteole viitav teave, saab selle uue kuriteo menetlemisel tugineda seniste jälitustoimingutega kogutud tõenditele juhul, kui ka uue kuriteo puhul oleks jälitustoimingute tegemine lubatud.⁶²

3.4. Jälitustoimingu lubatavus aegunud kuritegude puhul

Riigikohus on selgitanud, et aegunud kuriteo uurimiseks ei ole jälitustoimingute tegemine vähemalt üldjuhul lubatav, sest KrMS § 199 lg 3 p-s 1 sätestatud erandit kõrvale jättes on arvatava kuriteo aegumine võrdsustatav kuriteokahtluse äralangemisega.⁶³

Siiski peab arvestama, et asjaolu, kas kahtlustuses kirjeldatud teod on jälitustoimingu loa andmise ja pikendmaise ajal aegunud (kohe aegumas) või mitte, võib oleneda sellest, kas tegemist on karistusõiguslikult mitme iseseisva või ühe jätkuva teoga⁶⁴. Vastus sellele küsimusele ei ole kuriteokahtluse sisu arvestades sageli nii ilmne, et kohtult saaks eeldada aegumise analüüsi juba jälitustoimingu loa andmise otsustamisel. Ühtlasi tuleb silmas pidada põhimõtet, et uurimistoimingu – sh jälitustoimingu – tegemise eelduseks oleva kuriteokahtluse puudumise äratuntavust tuleb hinnata *ex ante*, mitte *ex post*.⁶⁵

4. Jälitustoiminguga saadud tõendi lubatavus

4.1. Jälitustoimingu saadud tõendi lubatavuse üldpõhimõtted

KrMS § 126¹ lg 4 järgi on jälitustoiminguga saadud teave tõend, kui jälitustoimingu loa taotlemisel ja andmisel ning jälitustoimingu tegemisel on järgitud seaduse nõudeid.⁶⁶ Erinevalt muudest tõendi kogumise viisidest kaasneb mistahes jälitustoimingu käigus toimunud seaduserikkumisega (nt loa põhistamatus) automaatselt saadud teabe tõendina kasutamise

⁶⁰ RKKKo 3-1-1-28-14, p 17.1.

⁶¹ RKKKo 3-1-1-92-13, p 9; vt ka RKKKo 3-1-1-10-11, p 19 ja RKKKo 3-1-1-31-12, p 8.3.

⁶² RKKKo 3-1-1-28-14, p 17.1; vt ka RKKKo 3-1-1-92-13, p-d 8-9; RKKKo 3-1-1-31-12, p 8.5.

⁶³ RKKKm 3-1-1-1-17, p 79.

⁶⁴ Jätkuva teo kohta vt RKKKo 3-1-1-14-14, p-d 1024–1026.

⁶⁵ RKKKm 3-1-1-1-17, p 79; vt ka RKKKo 3-1-1-93-15, p 60.

⁶⁶ Samasugune põhimõte mõnevõrra teises sõnastuses sisaldus ka kuni 1. jaanuarini 2013 kehtinud KrMS §-s 111. KrMS § 111 sätestas, et jälitustoiminguga saadud teave on tõend, kui selle saamisel on järgitud seaduse nõudeid. Seega on kehtiv KrMS § 126¹ lg 4 mõnevõrra täpsemini sõnastatud norm.

lubamatus.⁶⁷ Kohtupraktika kohaselt tuleb KrMS § 126¹ lg-s 4 sätestatud käsitada *lex specialis*'ena tõendite lubatavuse hindamise üldregulatsiooni⁶⁸ suhtes.

KrMS § 126¹ lg 4 kohaselt ei kõrvalda⁶⁹ kohtulik järelkontroll eeluurimiskohtuniku jälitustoimingu loa seaduslikkuse üle nt puudulikult põhjendatud määruse alusel saadud tõendi lubamatust.⁷⁰ Jälitustoimingu käigus aset leidnud rikkumise tuvastamisel puudub kohtul tõendi lubatavuse küsimuses kaalumisevõimalus ja rikkumise tulemina saadud tõend tuleb tõendite kogumist välja jätta.⁷¹

4.2. Jälitustoiminguga saadud tõendi lubatavuse kontroll

Riigikohus on selgitanud, et jälitustoiminguga saadud teabe seaduslikkust peab olema võimalik kontrollida kõigil kohtumenetluse pooltel.⁷² Arvestades jälitustoimingu eripära, eriti jälitustoimingule juurdepääsuõiguse piiratust, ei saa kohus jätta rahuldamata kohtumenetluse poole taotlust kontrollida jälitustoimingu seaduslikkust. Jälitustoiminguga saadud tõendite seaduslikkuse kontroll kohtu poolt *ex officio* tagab süüdistatava kaitseõiguse ja ausa ning õiglase menetluse. Kuigi seaduslikkuse kontrolli pole kriminaalmenetluse seadustikus reguleeritud, tuleneb see KrMS § 2 p 4 alusel Riigikohtu praktikast.⁷³ Jälitustoimingu seaduslikkuse kontrolli puhul on tegemist kriminaalmenetluslike asjaolude tuvastamisega, mis ei pea alati toimuma avaliku ja suulise kohtuliku arutamise raames. Kohtu ülesanne on kompenseerida jälitustoiminguga saadud tõendi puhul teabe ebaühtlasest jaotusest tulenevat ebavõrdsust kohtumenetluse poolte vahel.⁷⁴

Ausa ja õiglase kohtumenetluse põhimõttega ei ole kooskõlas olukord, kus kohus võib süüdimõistvat kohtuotsust tehes tugineda muuhulgas tõendile, mille saamise seaduslikkust pole süüdistataval ega tema kaitsjal olnud võimalik kontrollida. Kohtul lasub vastava taotluse esitamise korral kohustus veenduda eeskätt jälitustoimingu lubatavuse eelduseks oleva kohtu või prokuratuuri loa olemasolus ning selles, et tõendina kasutatav teave on saadud lubatud toimingute käigus ja loas märgitud ajavahemikul. Enesestmõistetavalt ei ole välistatud jälitustoimingu seaduslikkuse kontroll kohtu omal algatusel, kui kohtul tekivad sellekohased kahtlused.⁷⁵ Sama kohustus lasub kohtul ka siis, kui jälitustoiminguga saadud tõendis ilmnevad vastuolud või puudused, mida saab kõrvaldada vaid kohtu või prokuratuuri loaga tutvudes.⁷⁶ Seejuures on kohus kriminaalasja lahendamises vaatamata eeluurimiskohtuniku määruuses märgitule, pädev tuvastama, kas konkreetse jälitustoimingu puhul olid jälitustoimingu tegemise

⁶⁷ RKKKo 3-1-1-14-14, p 780; vt ka RKKKo 3-1-1-81-08, p 13.1; RKKKo 3-1-1-63-08, p 13.2.

⁶⁸ Tõendi kogumist reguleerivate menetlusõiguslike sätete rikkumise tuvastamine ei tingi alati ja automaatselt selle tõendi lubamatust. Üldjuhul hinnatakse menetlusõigust rikkuvast saadud tõendi lubatavust kaalumise tulemina, arvestades ühelt poolt rikkumise olulisust (seega KrMS §-s 339 sätestatud) ja teiselt poolt menetletava kuriteo raskust ning sellest tulenevat avalikku menetlushuvi. Tõendi lubatavuse üle otsustamisel tuleb hinnata rikutud normi eesmärki ja seda, kas sellist tõendit poleks saadud, kui normi ei oleks rikutud (vt RKKKo 3-1-1-52-09, p 11.1; RKKKo 3-1-1-31-11, p 15 ja RKKKo 3-1-1-97-06, p 31.)

⁶⁹ Jälitustoiminguga tõendi saamisena KrMS § 111 mõttes tuli kuni 1. jaanuarini 2013 mõista vaid jälitusasutuste endi tegevust, samal ajal kui eeluurimiskohtuniku loa ebaseaduslikkus (nt ultima ratio-põhistamatus) ei tähendanud automaatselt kohtuniku loa puudumist ega ka kõnealuse tõendi lubamatust.

⁷⁰ RKKKo 3-1-1-14-14, p 780; vt ka RKKKm 3-1-1-43-16, p 9.

⁷¹ RKKKo 3-1-1-31-11, p 16.

⁷² RKKKo 3-1-1-10-11, p 19; vt ka RKKKo 3-1-1-63-08, p-d 13.2-13.3.

⁷³ RKKKo 3-1-1-14-14, p 725; vt ka RKKKo 3-1-1-10-11, p 19.

⁷⁴ RKKKo 3-1-1-14-14, p 725.

⁷⁵ RKKKo 3-1-1-63-08, p 13.3; vt ka RKKKo 3-1-1-81-08, p 13.3.

⁷⁶ RKKKm 3-1-1-81-08, p 13.3.

materiaalsed eeldused täidetud, ja vajadusel tunnistama toiminguga saadud tõendi lubamatuks.⁷⁷

4.3. Teabehankega saadud tõendi lubatavuse kontroll

Analüüsi autori hinnangul on oluline lühidalt peatuda ka julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teabe kriminaalasjas tõendina kasutamise lubatavusel, sest sarnaselt jälitustoimingutele riivab ka julgeolekuasutuste seaduse alusel tehtav teabehange isiku põhiõigusi. Teabe salajane kogumine julgeolekuasutuste seaduse alusel pole siiski käsitav jälitustoiminguna kriminaalmenetluse seadustiku mõttes ja julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teabe vormistamisele ei laiene ka jälitustoimingutega kogutud teabe vormistamise nõuded. Seetõttu pole julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teavet vaja ka jälitustoimingu protokollis vormistada. Riigikohus on rõhutanud, et julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teabe põhjal koostatud teabehanketoimingute kokkuvõtted on käsitatavad muu dokumendina KrMS § 63 lg 1 mõttes.⁷⁸

KrMS § 63 lg 1¹ kohaselt sõltub julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teabe tõendina kasutamise lubatavus riigi peaprokuröri otsusest, arvestades KrMS § 126¹ lg-s 2 ja § 126⁷ lg-s 2 nimetatud piiranguid. Juhul, kui riigi peaprokurör ei pea julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teabe kriminaalmenetluses tõendina esitamist vajalikuks ega võimalikuks, pole selle teabe tõendina kasutamine lubatud.⁷⁹ Lisaks peab arvestama, et julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teabe kriminaalmenetluses tõendina esitamine on KrMS § 63 lg-st 1¹ ja § 126¹ lg-st 2 lähtudes lubatud juhul, kui sama teabe kogumine kriminaalmenetluses ei ole võimalik, ei ole õigel ajal võimalik või on oluliselt raskendatud või kui see võib kahjustada kriminaalmenetluse huve.⁸⁰ Kui eelloetletud tingimused pole täidetud, ei ole julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teabe kriminaalmenetluses esitamine *ultima ratio* põhimõttega kooskõlas ja selle teabe tõendina kasutamine pole lubatud.⁸¹

Kriminaalasjas kogutud tõendite lubatavusele annab lõpliku hinnangu kohus. Sellest tulenevalt otsustab riigi peaprokurör KrMS § 63 lg 1¹ kohaselt kohtueelses menetluses küll julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teabe kriminaalmenetluses tõendina esitamise üle, kuid tõendi lubatavuse vaidlust lahendades on kriminaalasja arutav kohus pädev kontrollima riigi peaprokuröri otsustuse seaduslikkust ning hindama, kas julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teabe kriminaalmenetluses tõendina esitamisel arvestati KrMS § 126¹ lg-s 2 ja § 126⁷ lg-s 2 nimetatud piiranguid. Lisaks on kriminaalasja arutaval kohtul õigus kontrollida, kas tõendina esitatud teabe kogumiseks oli halduskohtu luba ja kas teabe tõendina kasutamine on kooskõlas muude kriminaalmenetluse üldpõhimõtetega.⁸²

4.4. Jälitusprotokolli kui tõendi lubatavuse kontroll

KrMS § 63 lg 1 järgi on jälitustoimingu protokoll iseseisev tõendiliik, mistõttu peab just see olema vahetu kohtuliku uurimise esemeks.⁸³ Olemuselt on jälitusprotokoll siiski tuletatud tõend.⁸⁴

⁷⁷ RKKKo 3-1-1-14-14, p 779.

⁷⁸ RKKKo 3-1-1-101-16, p-d 20-21.

⁷⁹ RKKKo 3-1-1-101-16, p 23.

⁸⁰ RKKKo 3-1-1-101-16, p 24; vt ka RKKKm 3-1-1-112-16, p 30.

⁸¹ RKKKo 3-1-1-101-16, p 24.

⁸² RKKKo 3-1-1-101-16, p 25. Seoses JAS alusel teabehanke korras kogutud teabe kriminaalasjas kasutamise kohta vaata ka Riigikohtunik Eerik Kergandbergi põhjalikku eriarvamust asjas nr 3-1-1-101-16.

⁸³ RKKKo 3-1-1-131-13, p 18.1.

⁸⁴ RKKKo 3-1-1-41-13, p 12.

Riigikohus on rõhutanud, et jälitusprotokollis vastavust teabesalvestisele peab olema võimalik kontrollida. Kuna tegemist on tuletatud tõendiga, ei ole välistatud näiteks inimlikud eksitused teabesalvestisel fikseeritu vormistamisel jälitusprotokolliks. Kui kohtumenetluse poolel või kohtul on tekkinud kahtlus jälitustoimingu protokollis kajastatud teabe õigsuses, tuleb kohtulikult arutamisel kontrollida jälitusteabe kirjaliku fikseerimise tulemuse ehk jälitusprotokollis vastavust jälitustoiminguga saadud salvestise sisule, kuulates või muul viisil vahetult uurides teabesalvestist.⁸⁵

Seejärel tuleb kohtul KrMS § 312 nõuetest lähtudes otsuses analüüsida, kas jälitustoimingu protokollis ja selle aluseks oleval teabesalvestisel talletatu on omavahel kooskõlas, ning vaagida jälitustoiminguga saadud tõendi usaldusväarsust. Vastasel juhul võib nii kohtuotsus kui ka teabesalvestise vahetu kontrollimise tulem osutada põhjenduste puudumise tõttu jälgimatuks. See on kriminaalmenetlusõiguse oluline rikkumine KrMS § 339 lg 1 p 7 mõttes.⁸⁶ Riigikohus on rõhutanud, et olukorras, kus isik ei nõustu jälitustoimingu protokollis kajastatud vestluse hindamisest tehtud järeldustega, ei ole tegemist olukorraga, kus jälitustoimingu protokollis ja selle aluseks oleva teabesalvestise kooskõla suhtes oleks tõstatatud kahtlus ja esineks vajadus kaaluda jälitustoiminguga saadud tõendi usaldusväarsust.⁸⁷

4.5. Jälitustoiminguga saadud teabe lubatavus väärteomenetluses

Väärteomenetluse seadustiku (VTMS) § 32 lg 2 kohaselt võib kriminaalmenetluses jälitustoiminguga kogutud teavet väärteomenetluses tõendina kasutada vaid asjas, milles on kriminaalmenetlus lõpetatud. Kui jälitustoimingu protokoll on koostatud teise kriminaalasja menetluse raames, välistab see menetlusdokumendi tõendina kasutamise hilisemas teist isikut puudutavas väärteomenetluses. VTMS § 32 lg 2 alusel jälitustoimingu protokollis tõendikogumist väljajätmisest ei saa aga iseenesest järeldada, et kriminaalmenetluses eirati jälitustoimingu tegemisel KrMS § 126¹ lg 4 nõudeid.⁸⁸

4.6. Jälitustoiminguga saadud teabe lubatavus maksumenetluses

Riigikohtu halduskolleegium on selgelt väljendanud, et kriminaalmenetluses jälitustoimingutega saadud andmete kasutamine maksumenetluses ei ole KrMS § 126¹² lg 3 kohaselt lubatud. KrMS § 126¹² lg 3 sätestab, et jälitustoiminguga saadud andmeid võib kasutada teises jälitustoimingu, teises kriminaalmenetluses, julgeolekukontrollis, seaduses sätestatud juhul isiku tööle või teenistusse võtmise ning loa või litsentsi andmise otsustamisel isiku seaduses sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks.⁸⁹ Maksumenetluses on jälitustoimingutega saadud teavet lubatud kasutada osas, milles see on esitatud, hinnatud ja kontrollitud kriminaalmenetluses, kusjuures tõendiks ei ole sellisel juhul jälitusprotokoll, vaid kohtuotsus kui dokumentaalne tõend.⁹⁰

4.7. Jälitustoiminguga saadud teabe tõendina lubatavus tsiviilkohtumenetluses

Edasiarenduse KrMS § 126¹² lg 3 tõlgendamisel tegi Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kogu koosseis, kuhu olid kaasatud lisaks ka üks kohtunik kriminaalkolleegiumist ja üks kohtunik halduskolleegiumist. Sarnaselt eelmises peatükis viidatud halduskolleegiumi lahendis väljendatule, asus ka nimetatud koosseis seisukohale, et KrMS § 126¹² lg 3 puhul on tegemist

⁸⁵ RKKKo 3-1-1-63-08, p-d 14.2-14.3; vt ka RKKKo 3-1-1-131-13, p 18.1; RKKKo 3-1-1-119-09, p 24; RKKKo 3-1-1-21-09, p 9.2.

⁸⁶ RKKKo 3-1-1-119-09, p 24.

⁸⁷ RKKKo 3-1-1-131-13, p-d 18.1 ja 18.2.

⁸⁸ RKKKo 3-1-1-53-16, p 16.

⁸⁹ RKHKo 3-3-1-9-15, p 12.

⁹⁰ RKHKo 3-3-1-9-15, p 19.

ammendava loeteluga. Riigikohus rõhutas, et seadusandja on viidatud normiga sätestanud ammendava loetelu olukordadest, mil riik⁹¹ võib ülekaalukat avalikku huvi silmas pidades varem jälitustoiminguga saadud andmeid kasutada jälitustoimingu algupärasest eesmärgist erineval otstarbel.⁹²

Kuigi säte näeb riigile ette aluse riigi poolt varem jälitustoiminguga kogutud andmete teisel otstarbel kasutamiseks, ei piira KrMS § 126¹² lg 3 teiste subjektide õigust jälitustoiminguga saadud andmeid kasutada, nt jälitustoiminguga puudutatud isikul enda õiguste kaitseks hilisemas tsiviilkohtumenetluses.⁹³

See aga ei tähenda, et jälitustoiminguga saadud andmete kasutamine oleks teistele subjektidele tingimusteta lubatav. Jälitustoiminguga saadud andmed on tsiviilkohtumenetluses lubatav tõend vaid juhul, kui see vastab tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 238 tingimustele. TsMS § 238 lg 3 p 1 järgi võib kohus keelduda tõendi vastuvõtmisest ja selle tagastada või keelduda tõendite kogumisest mh siis, kui tegemist on põhiõiguse õigusvastase rikkumisega saadud tõendiga. Tõendi saamine TsMS § 238 lg 3 p 1 tähenduses hõlmab nii riigi jälitustoiminguga teabe saamist kui ka selle teabe jõudmist menetlusosalise valdusesse, kes soovib seda tsiviilkohtumenetluses kasutada. KrMS § 126¹ lg 4 kohaselt on jälitustoiminguga saadud teave kriminaalmenetluses tõend, kui jälitustoimingu loa taotlemisel ja andmisel ning jälitustoimingu tegemisel on järgitud seaduse nõudeid. Seega hõlmab tõendi saamise õiguspärasus TsMS § 238 lg 3 p 1 mõttes ennekõike jälitustoimingu loa taotlemisel ja andmisel, toimingu tegemisel ning tõendi tsiviilkohtumenetluses enda valdusesse saamisel seaduse nõuete järgimist.⁹⁴

Tõendi lubatavust hindab tsiviilasja arutav kohus. Kui tsiviilasja arutava kohtu hinnangul on tõend saadud põhiõiguse rikkumisega, võib kohus keelduda tõendi vastuvõtmisest. Vastava kaalutusotsuse langetamisel peab kohus kaaluma riive intensiivsust ning tõendi vastu võtmata jätmise mõju tõendi esitaja õigustele. Jälitustoiminguga saadud andmete käitlemisel peab aga kohus veenduma, et sellega (nt jälitustoimingu protokollis lisamisega tsiviilasja toimikusse) ei kaasneks jälitustoimingu puudutatud isikute põhiõiguse rikkumist.⁹⁵

4.8. Lõpetatud kriminaalasjas saadud teabe kasutamine

KrMS § 126¹² lg 2 p 1 ja lg 3 kohaselt võivad uurimisasutus ja prokuratuur vormistada lõpetatud kriminaalasjas tehtud jälitustoiminguga saadud teabe jälitustoimingu protokollis ja kasutada seda tõendina uues kriminaalasjas, kui tõendi kogumise käigus pole rikutud kriminaalmenetlusõigust.⁹⁶

⁹¹ Selles osas vaata ka M. Seppiku, T. Tampuu eriarvamust asjas nr 2-15-13216/94. Eriarvamuse kohaselt on lahendis tähelepanuta jäetud, et tsiviilkohtumenetluses on pooled võrdsed ning juba ainuüksi sellest tulenevalt ei saa tõendite esitamise võimaldamisel teha vahet sellel, mida võib riik ja mida teised menetlusosalised (vt otsuse p 17.1 teine lõik). Kui mingit tõendit võib kasutada keegi menetlusosalistest, siis peab seda saama kasutada ka riik, kui ta on menetlusosaliseks eraõiguslikus vaidluses. Kolleegiumi lahendist ei nähtu, kuidas oleks poolte võrdsuse põhimõttega (TsMS § 7) kooskõlas käsitlus, mille järgi riigil ei oleks õigust esitada mingit liiki tõendeid, mida teised menetlusosalised võivad esitada (eriarvamuse p 2).

⁹² RKTko 2-15-13216/93, p 17.1; vt ka RKHko 3-3-1-9-15, p 17.

⁹³ RKTko 2-15-13216/93, p 17.1.

⁹⁴ RKTko 2-15-13216/93, p 17.2.

⁹⁵ RKTko 2-15-13216/93, p-d 17.2 ja 17.3.

⁹⁶ RKKko 3-1-1-14-14, p 802.

5. Jälitustoimingust teavitamine

5.1. Jälitustoimingust teavitamise üldpõhimõtted

Jälitustoimingute puhul on üheks oluliseks isikute õiguste garantiiks jälitustoimingust teavitamine. Jälitustoimingust teavitamise kohustus tuleneb KrMS §-st 126¹³. Nimetatud sätte kohaselt teavitab jälitustoimingu tegemise loa tähtaja lõppemise korral ning mitme ajaliselt vähemalt osaliselt kattuva jälitustoimingu tegemisel neist viimase loa tähtaja lõppemise korral jälitusasutus viivitamata isikut, kelle suhtes jälitustoiming tehti, ning isikut, kelle perekonnavõi eraelu puutumatus jälitustoiminguga oluliselt riivati ja kes on menetluse käigus tuvastatud. Isikut teavitatakse tema suhtes tehtud jälitustoimingu tegemise ajast ja liigist.

Jälitustoimingust teavitamise kohustus ei ole siiski absoluutne ning KrMS § 126¹³ lg-s 2 sätestatud juhtudel võib jälitusasutus prokuratuuri loal jätta jälitustoimingust teavitamata.

5.2. Jälitustoimingust teavitamise ajahetk

Jälitustoimingu tegemise loa tähtaja lõppemise korral ning mitme ajaliselt vähemalt osaliselt kattuva jälitustoimingu tegemisel neist viimase loa tähtaja lõppemise korral teavitab jälitusasutus isikut viivitamata (KrMS § 126¹³ lg 1).

Termin "viivitamata" on kriminaalmenetluse seadustikus läbivalt kasutatav määratlemata õigusmõiste. Juhul, kui mingi toiming tuleb seaduse kohaselt teha viivitamata, tähendab see seda, et toiming tuleb teha võimalikult kiiresti ja kohustatud isik ei tohi toimingut edasi lükata kauem, kui see asjaolude kohaselt põhjendatud on. Sõna "viivitamata" ei viita alati ühesuguse pikkusega ajavahemikule. Sõltuvalt asjasse puutuvast kohustusest ja konkreetsetest asjaoludest võib termin hõlmata eri pikkusega perioode. Teatud toimingute puhul, mis tuleb seaduse kohaselt teha viivitamata, on raske ette kujutada, et põhjendatuks saab pidada kasvõi ühe päevast viivitust⁹⁷. Välistada ei saa, et viivimatult tehtuks saab lugeda ka sellise toimingu, mis tehakse mitu päeva, nädalat või isegi kuud pärast toimingu tegemise kohustuse tekkimist.⁹⁸

Riigikohus on selgitanud, et KrMS § 126¹³ lg 1 alusel jälitustoimingust teavitamise korral ei ole võimalik kindlaks määrata konkreetset ajavahemikku, mille ületamist tuleb igal juhul lugeda viivitamatu teavitamiskohustuse rikkumiseks. On võimalik, et viivitamatu teavitamine eeldab isiku informeerimist mitu korda lühema perioodi jooksul, näiteks kui jälitustoiming kestis lühikest aega ja see puudutas üksnes isikut, kelle suhtes toiming tehti. Juhul, kui tegemist on olukorraga, kus jälitustoimingud on aset leidnud pikema aja jooksul, tehtud on erinevaid jälitustoiminguid ja riivatud on paljude isikute privaatsust, võib olla põhjendatud see, et menetleja teavitab asjasse puutuvaid isikuid alles mitu nädalat või ka kuud⁹⁹ pärast informeerimiskohustuse tekkimist.¹⁰⁰

Riigikohus on rõhutanud, et kriminaalmenetluse seadustik reguleerib jälitustoimingust teavitamist ja jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamist küll eraldi paragrahvides (§-d

⁹⁷ Näiteks kahtlustatavale ja süüdistatavale õiguste viivitamatu tutvustamise (KrMS § 35¹ lg 1) ja vahistatu viivitamatu vabastamise (KrMS § 131 lg 5) korral. Vt ka RKKKm 3-1-1-37-14, p 17.

⁹⁸ RKKKm 3-1-1-37-14, p 17.

⁹⁹ Näiteks asjas nr 3-1-1-37-14 tehti isiku suhtes jälitustoiminguid mitme kuu jooksul. Kogutud andmeid analüüsid tegi menetleja kindlaks, et jälitustoimingud puudutasid kokku 60 isikut, keda tuli sellest ka teavitada. Antud kaasuse asjaolude pinnalt ei olnud Riigikohtu hinnangul võimalik öelda, et teavitamise viibimine umbes kolm kuud ei olnud põhjendatud (p 19).

¹⁰⁰ RKKKm 3-1-1-37-14, p 18.

126¹³ ja 126¹⁴), kuid nii Vabariigi Valitsus¹⁰¹ korda kehtestades kui ka menetlejad õigusakte rakendades on põhjendatult lähtunud sellest, et teavitamine leiab aset alles siis, kui asjasse puutuvatele isikutele on võimalik andmeid ka tutvustada.¹⁰² Ainuüksi jälitustoimingu faktist ei ole võimalik järeldada, et jälitamise käigus rikuti isiku õigusi. Seetõttu ei ole põhjendatud, et kõigepealt peab toimuma teavitamine ja andmetega tutvumine võib aset leida alles siis, kui menetleja on tutvumiseks esitatavad dokumendid ette valmistanud.¹⁰³ Selline mitmeetapiline menetlus ei oleks põhjendatud ka menetlusökonoomilistel kaalutlustel. Kui iga isikut, kelle privaatsust on riivatud, tuleks teavitada kohe, toimuks teavitamine iga isiku puhul eri ajal, sest jälitustegevust analüüsidest tuvastaks menetleja teavitamist vajavaid isikuid järk-järgult. Piiratud menetlusressursi selline kasutamine ei ole põhjendatud.¹⁰⁴

5.3. Jälitustoimingust teavitamata jätmine

Jälitustoimingust teavitamata jätmise alused on ammendavalt esitatud KrMS § 126¹³ lg-s 2. Jälitustoimingust on õigus jätta teavitamata, kui teavitamine võib kahjustada oluliselt kriminaalmenetlust (KrMS § 126¹³ lg 2 p 1); kahjustada oluliselt teise isiku seadusega tagatud õigusi ja vabadusi või seada teise isiku ohtu (KrMS § 126¹³ lg 2 p 2); seada ohtu jälitusasutuse meetodite, taktika, jälitustoimingu tegemisel kasutatava vahendi või politseiagendi, variisiku või salajasele koostööle kaasatud isiku koostöö salajasuse (KrMS § 126¹³ lg 2 p 3).

Riigikohus on selgitanud, et isiku teavitamine jälitustegevusest vahetult pärast jälitustoimingu lõppu, kui kohtueelne menetlus alles käib ja kogutakse tõendeid, võib peaaegu alati kriminaalmenetlust oluliselt kahjustada, sest sellisel juhul on tõenäoline, et jälitustoimingust teadlikuks saanud isik muudab oma käitumist nii, et edasiste tõendite kogumine osutub keeruliseks või võimatuks.¹⁰⁵ Samas, näiteks olukorras, kus käimas on kaks üksteisega tihedalt seotud kriminaalasja, millest üks saadetakse kohtusse, ei ole enam põhjust pidada salajas ka teises kriminaalasjas tehtud jälitustoiminguid.¹⁰⁶

Jälitustoimingust teavitamise kohustuse puhul on oluline, et KrMS § 126¹³ lg-st 1 ja KrMS § 126¹⁴ lg 1 esimesest lausest nähtuvalt ei teavitata isikut tema suhtes tegemata jäetud jälitustoimingutest ja isikul pole õigust neid toiminguid puudutavate andmetega tutvuda.¹⁰⁷

6. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamine

6.1. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamise üldpõhimõtted

KrMS § 126¹⁴ lg 1 esimese lause kohaselt tekib isikul õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja jälitustoimingu käigus tehtud foto, filmi, heli- või videosalvestise või muu teabetalletusega alates hetkest, mil teda on jälitustoimingust teavitatud.¹⁰⁸

Kuigi KrMS § 126¹⁴ lg 1 esimene lause nimetab üksnes jälitustoiminguga kogutud andmetega tutvumist, tuleneb sellest sättest analoogia korras isiku õigus tutvuda ka jälitustoimingu loa ja

¹⁰¹ KrMS § 126¹⁴ lg 3 kohaselt kehtestab jälitustoimingust teavitamise ja jälitustoimiku tutvustamise korra valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul Vabariigi Valitsus. (Jälitustoimingust teavitamise ja jälitustoimiku tutvustamise kord - RT I, 26.06.2015, 24).

¹⁰² RKKKm 3-1-1-37-14, p 20.

¹⁰³ RKKKm 3-1-1-37-14, p 20.1.

¹⁰⁴ RKKKm 3-1-1-37-14, p 20.2.

¹⁰⁵ RKKKm 3-1-1-37-14, p 15.

¹⁰⁶ RKKKm 3-1-1-37-14, p 15.

¹⁰⁷ RKKKm 1-17-7461/23, p 11; vt ka RKKKm 1-17-8049/13, p 10.

¹⁰⁸ RKKKm 1-17-8049/13, p 11.

selle aluseks olnud prokuratuuri taotlusega. Eesmärk on tagada isikule tõhus võimalus vaidlustada jälitustoimingu seaduslikkust, sh kasutada KrMS § 126¹⁶ lg-ga 1 antud õigust esitada määruskaebus kohtu poolt jälitustoiminguks loa andmise määruse peale. Pelgalt jälitustoimingutega kogutud andmete põhjal ei ole isikul võimalik hinnata, kas jälitustoimingu luba on antud kooskõlas seadusega, sh KrMS § 126¹ lg 2 nõudeid järgides. Jälitustoiminguga seotud rikkumise peale kaebamine eeldab teadmist jälitustoimingust ja võimaliku rikkumise asjaoludest. Võimalikust rikkumisest, mis puudutab kohtu poolt jälitustoimingu loa andmist, saab isik teada üksnes juhul, kui talle tutvustatakse KrMS § 126¹⁴ lg 1 alusel lisaks jälitustoimingutega kogutud andmetele ka jälitustoimingu luba ja selle aluseks olnud prokuratuuri taotlust.¹⁰⁹

Riigikohus on rõhutanud, et jälitustoimingu aluseks olevate dokumentide tutvustamine toimub üldiselt samas korras nagu jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamine. Seega tutvustab neid jälitusasutus.¹¹⁰

6.2. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise üldpõhimõtted

KrMS § 126¹⁴ lg 1 esimeses lauses sätestatud õigus ei ole siiski piiramatult. KrMS § 126¹⁴ lg 1 teine lause näeb erinormina ette seitsmepunktilise loetelu alustest, mille esinemisel võib jälitusasutus prokuratuuri loal jätta lõike esimese lause kohaselt tutvustatavad andmed – sh jälitustoimingu loa ja selle aluseks oleva taotluse teksti – osaliselt või täielikult tutvustamata.¹¹¹

Viidatud alused võib jagada kolme rühma: andmed, mis puudutavad teiste isikute perekonna- või eraelu või mille varjamine on vajalik nende isikute õiguste ja vabaduste kaitseks (p-d 1 ja 2); andmed, mis sisaldavad riigisaladust, salastatud välisteavet või teiste isiku seadusega kaitstud saladust, näiteks ärisaladust (p 3); andmed, mille tutvustamine võib kahjustada jälitustegevusse kaasatud või selles osalenud isiku või tema lähikondse olulisi õigusi või mis puudutavad jälitusasutuste meetodeid, taktikat ja vahendeid (p-d 4–6).¹¹² KrMS § 126¹⁴ lg 1 p 7 alusel võib tutvustamata jätta ka andmed, mida ei ole võimalik eraldada ja esitada selliselt, et neist ei ilmneks andmed, mis on loetletud p-des 1–6.

KrMS § 126¹⁴ lg 1 sõnastusest tulenevalt on jälitusasutusele ja prokuratuurile antud kaalutusõigus¹¹³, otsustamaks, kas andmete tutvustamisega kaasnev oht mõnele KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-dega 1–7 kaitstavale hüvele kaalub konkreetsel juhul üles andmete tutvustamata jätmisega kaasneva jälitustoimingule allutatud isiku põhiõiguste riive.¹¹⁴ Võimalik on ka olukord, kus jälitustoimingule allutatud isikule väljastatakse KrMS § 126¹⁴ lg 1 esimese lause alusel jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse tervikteksti asemel nende väljavõtted, kust on osa teabest (tekstist) KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-de 1–7 alusel eemaldatud (nt kinni kaetud).¹¹⁵

¹⁰⁹ RKKKm 3-1-1-1-17, p 52; vt ka RKKKm 3-1-1-37-14, p-d 20.1 ja 24.2.

¹¹⁰ RKKKm 3-1-1-1-17, p 66.

¹¹¹ RKKKm 3-1-1-1-17, p 53.

¹¹² RKKKo 3-1-1-14-14, p 665.

¹¹³ Erandina – eeskätt riigisaladuseks olevate andmete puhul – võib seadusest tulenev erikord menetleja kaalutusõigust piirata või selle välistada (RKKKm 3-1-1-1-17, p 53).

¹¹⁴ RKKKm 3-1-1-1-17, p-d 52 ja 53; vt ka RKKKo 3-1-1-14-14, p 665.

¹¹⁵ RKKKm 3-1-1-1-17, p 54.

6.3. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise riigisaladuse ja välisteabe seaduse (RSVS) § 8 kontekstis

Kuigi KrMS § 126 lg 1 p-des 1-2 ja 4–6 nimetatud andmed on jälitustoimingutega seoses ühtlasi ka korrakaitse riigisaladus RSVS § 8 tähenduses, on seadusandja neid aluseid siiski eristanud iseseisvate tutvustamata jätmise alustena. Seetõttu ei sõltu juurdepääs nendele andmetele riigisaladusele juurdepääsu õigusest riigisaladuse ja välisteabe seaduse tähenduses.¹¹⁶

Seda kinnitab ka RSVS § 8 p 1 kolmas lause, mille kohaselt kustub jälitustegevuse käigus kogutud teabe ning selle kogumisel kasutatud meetodeid, taktikat ja vahendeid käsitleva teabe salastatus kriminaaltoimikusse kandmise kõrval ka teabe tutvustamisel isikule, kelle suhtes jälitustoiming tehti, või isikule, kelle perekonna- või eraelu puutumatus jälitustoiminguga riivati. KrMS § 126¹⁴ lg 1 p 3 peab silmas eelkõige olukorda, kus jälitustoimik sisaldab teavet, mis on riigisaladus või salastatud välisteabe, sõltumata selle kogumisest jälitustoiminguga¹¹⁷; näiteks salvestatakse jälitustoimingu käigus vestlus, mille käigus arutatakse riigisaladusena käsitatavaid andmeid.¹¹⁸

Riigikohus on rõhutanud, et KrMS § 126¹⁴ alusel tuleb kõigepealt otsustada, kas RSVS § 8 p-s 1 nimetatud teavet isikule tutvustada. Jaatava vastuse korral kustub RSVS § 8 p 1 kolmanda lause alusel tutvustatud teabe salastatus. Olukorras, kus teabe salastatuse kustumine sõltub teabe tutvustamisest, pole võimalik tutvustamise üle otsustamisel tugineda asjaolule, et tegemist on salastatud teabega.¹¹⁹

6.4. Jälitustoimingutega kogutud andmete tutvustamata jätmise vormistamine

Jälitustoimingutega kogutud andmete ning jälitustoimingu loa ja selle aluseks olnud prokuratuuri taotluse tutvustamata jätmise puhul on tegemist otsustusega, mis olemuselt vastab määruse (KrMS § 145) tunnustele. Järelikult tuleb andmete tutvustamata jätmise luba vormistada prokuratuuri kirjaliku ja põhistatud määrusena.¹²⁰

Seda järeldust kinnitab asjaolu, et jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise on KrMS¹⁶ lg 2 kohaselt vaidlustatav. Juhul, kui prokuratuuri loas puuduksid põhistused, ei saaks kaebemenetluses tõhusalt kontrollida, kas prokuratuur kohaldas andmete tutvustamata jätmiseks luba andes mõnda KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-dest õigesti. Samuti ei pruugi kohtule olla mõistetav, miks on prokuratuuri hinnangul tegemist teabega, mis vastab mõnele KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-des 1–7 sätestatud alustest, või miks kaalub huvi selle teabe tutvustamata jätmise vastu üles jälitustoimingule allutatud isiku õiguse teabega tutvuda. Seetõttu peab prokuratuuri loas kajastuma asjakohane põhjendus.¹²¹ Pole välistatud, et osa prokuratuuri andmete tutvustamata jätmiseks antud loa (määruse) põhjendustest sisaldab KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-des 1–7 nimetatud

¹¹⁶ RKKKo 3-1-1-14-14, p 666.

¹¹⁷ Olukorras, kus tegemist on n-õ jälitustegevuse väliste andmetega, mis jäetakse tutvustamata KrMS § 126¹⁴ lg 1 p 3 alusel teabe riigisaladusena käsitamise tõttu, kaalutakse süüdistatava või tema kaitsja juurdepääsu õigust RSVS § 29 alusel, mille käigus menetleja kontrollib isiku teadmismisvabadust. RSVS § 29 lg 1 kohaselt peab tegemist olema olukorraga, kus juurdepääs on kriminaalasja lahendamiseks vältimatult vajalik. Teadmismisvabadust peab menetleja kontrollima seejuures ka juhul, kui isikul on olemas n-õ üldine riigisaladusele juurdepääsu õigus näiteks juurdepääsuloa alusel (vt RKKKo 3-1-1-14-14, p 666).

¹¹⁸ RKKKo 3-1-1-14-14, p 666; vt ka RKKKm 3-1-1-27-17, p 11.2.

¹¹⁹ RKKKm 1-17-8756/11, p-d 9-10; vt ka RKKKm 1-17-7461/23, p-d 15-16; RKKKm 1-17-8049/13, p-d 14-15.

¹²⁰ RKKKm 3-1-1-1-17, p 55; vt ka RKKKo 3-1-1-14-14, p 796.

¹²¹ RKKKm 3-1-1-1-17, p 56.

teavet, mistõttu ei saa neid isikule ega kaitsjale tutvustada. Küll saab nende põhjenduste asjakohasust hinnata andmete tutvustamata jätmise peale esitatud kaebuse lahendaja.¹²²

Riigikohus on rõhutanud, et prokuratuuri eksimus jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise loa vormistamisel ei anna alust tutvustada isikule andmeid, kontrollimata KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-des 1–7 sätestatud välistuste olemasolu.¹²³

7. Kaebuse esitamine seoses jälitustoiminguga

7.1. Jälitustoingu loa andmise peale kaebuse esitamise üldpõhimõtted

KrMS § 126¹⁶ lg 1 sätestab, et kriminaalmenetluse seadustikus nimetatud alusel kohtu poolt jälitustoiminguks antud loa andmise määruse peale võib esitada määruskaebuse kriminaalmenetluse seadustiku 15. peatükis sätestatud korras. Viidatud sätte alusel esitatava kaebuse eesmärk on tagada kohtulik kontroll selle üle, kas jälitustoiminguks loa andmise eeldused on täidetud ja kas jälitustoingu luba on seaduslik.¹²⁴

Riigikohus on jälitustoingu loa vaidlustamise kontekstis selgitanud, et üksnes grammatilisest¹²⁵ tõlgendusest KrMS § 126¹⁶ lg 1 sisu avamiseks ei piisa. Kõnealuse sätte kehtestamisega soovis seadusandja võimaldada jälitustoiminguga saadud teabe ja selle kogumise aluseks oleva kohtulosa seaduslikkuse vaidlustamist kriminaalmenetlusvälises olukorras, s.o juhul, kui jälitustoiminguga puudutatud isikul puudub igasugune võimalus vaidlustada jälitustoiminguga saadud teabe ja selle kogumise aluseks oleva kohtulosa seaduslikkust kriminaalmenetluses.¹²⁶

Lähtudes eelnevast on Riigikohus rõhutanud, et kriminaalasja sisulise kohtuliku arutamise ajal pole jälitustoiminguks antud kohtu loa seaduslikkuse vaidlustamine määruskaebe korras võimalik.¹²⁷

7.2. Jälitustoingu loa andmise peale kaebuse esitamine enne kriminaalasja sisuliseks arutamiseks saatmist

Kuigi kriminaalasja sisulise kohtuliku arutamise ajal pole jälitustoiminguks antud kohtu loa seaduslikkuse vaidlustamine määruskaebe korras võimalik, siis on olukord erinev juhul, kui kriminaalasi ei ole veel saadetud kohtusse sisuliseks arutamiseks.¹²⁸

Kohtueelse menetluse ajal pole veel teada, kas kriminaalasi kohtusse saadetakse ning millistele tõenditele soovitakse kohtus tugineda. Seega pole selge, kas jälitustoimingule allutatud isikul avaneb edasises kriminaalmenetluses võimalus oma õiguste kaitsmiseks kohtu poole pöörduda. Olukorras, kus isikul ei ole tõhusat võimalust muul viisil oma kaebeõigust realiseerida, pole määruskaebuse läbi vaatamata jätmise põhjendatud. Kohtueelse menetluse tulemuste äraootamisega võib isik kaotada võimaluse tema suhtes tehtud jälitustoimingute seaduslikkust vaidlustada. Seda põhjusel, et KrMS § 387 lg 2 kohaselt tuleb jälitustoiminguks loa andmise

¹²² RKKKm 3-1-1-1-17, p 56.

¹²³ RKKKm 3-1-1-1-17, p 67.

¹²⁴ RKKKm 1-17-7077/14, p 58.

¹²⁵ Riigikohtu põhjalikku argumentatsiooni KrMS § 126¹⁶ lg 1 grammatilise, ajaloolise ja teleoloogilise tõlgenduse kohta vaata täpsemalt RKKKm 3-1-1-48-14.

¹²⁶ RKKKm 3-1-1-48-15, p-d 6, 9, 12 ja 20; vt ka RKKKm 3-1-1-76-15, p 6;

¹²⁷ RKKKm 3-1-1-48-15, p-d 6, 9, 12 ja 20. Vt ka RKKKm 3-1-1-76-15, p 6; RKKKm 3-1-1-106-15, p 6

¹²⁸ RKKKm 3-1-1-76-15, p 7.

määruse peale esitada määruskaebus kümne päeva jooksul alates päevast, mil isik sai vaidlustatavast kohtumäärusest teada või pidi teada saama.¹²⁹

Kirjeldatud kaebuse alusetult läbivaatamata jätmine on käsitatav kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumisena KrMS § 339 lg 2 mõttes.¹³⁰

7.3. Määruskaebuse lahendamine, kui süüdistusakt saadetakse kohtusse määruskaebemenetluse kestel

Riigikohus on rõhutanud, et määruskaebuse läbi vaatamata jätmiseks ei ole alust ka olukorras, kus süüdistusakt saadetakse kohtusse määruskaebemenetluse kestel.¹³¹

Riigikohus on selgitanud, et eeluurimiskohtuniku määruse (jälitustoimingu loa) peale esitatud määruskaebuse läbi vaatamata jätmist ringkonnakohtus ei tingi see, kui prokuratuur saadab määruskaebemenetluse kestel maakohtusse süüdistusakti kriminaalasja arutamiseks. Vastupidine lahendus põhjustaks õiguskindlusetust, sest pärast ringkonnakohtu määruse tegemist võib selguda, et süüdistusakt saadeti maakohtule vahetult enne või samal ajal ringkonnakohtu määruse tegemisega. Kuigi Riigikohus on nentunud, et seadusandja eesmärk KrMS § 126¹⁶ kui kaebeõiguse erikorra sätestamisel oli eeskätt reguleerida kriminaalmenetlusvälist olukorda, kus jälitustoiminguks antud loa vaidlustamine kriminaalasja sisulisel arutamisel on mingil põhjusel välistatud¹³², ei tulene seadusest, et määruskaebemenetluse kestel süüdistusakti kohtusse saatmisel tuleks jätta määruskaebus läbi vaatamata.¹³³

Riigikohus on *obiter dictum* i korras märkinud, et praegune seadusandlik lahendus viib vaieldamatult selleni, et jälitustoimingu loa seaduslikkust võidakse vaidlustada määruskaebemenetluses pärast seda, kui kahtlustatavat teavitatakse tema suhtes tehtud jälitustoimingust ja selleks antud loast kohtueelse menetluse lõpuleviimisel. Kuna vaidlustamine peab toimuma kümne päeva jooksul pärast teavitamist, ei ole süüdistusakti kohtule edastamine selle aja jooksul võimalik ka juhul, kui prokurör kavatseb kasutada kogutud teavet kohtulikult arutamisel tõendina. Seega ei pruugi praegune õiguslik lahendus vastata kõige paremini seadusandja esialgsele eesmärgile. Siiski ei anna see Riigikohtu hinnangul alust piirata määruskaebust läbi vaatava kohtu pädevust.¹³⁴

7.4. Jälitustoimingu andmete ning jälitustoimingu aluseks olnud kohtu loa ja prokuratuuri taotluse tutvustamata jätmise vaidlustamine uurimiskaebemenetluses

KrMS § 126¹⁶ lg 2 sätestab, et jälitustoimingu käigu, sellest teavitamata jätmise ja sellega kogutud andmete tutvustamata jätmise peale võib esitada kaebuse kriminaalmenetluse seadustiku kaheksanda peatüki viiendas jaos sätestatud korras (uurimiskaebemenetlus¹³⁵). Seejuures on jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise peale esitatud kaebuse lahendamisel tehtud kohtumäärus KrMS § 385 p 14 kohaselt määruskaebemenetluses

¹²⁹ RKKKm 3-1-1-76-15, p 7;

¹³⁰ RKKKm 3-1-1-76-15, p 9; vt ka RKKKm 3-1-1-106-15, p 9; RKKKm 3-1-1-107-15, p 9.

¹³¹ RKKKm 3-1-1-42-16, p 8.3; vt ka RKKKm 3-1-1-43-16, p 8.3

¹³² RKKKm 3-1-1-48-15, p 12.

¹³³ RKKKm 3-1-1-42-16, p 8.3

¹³⁴ RKKKm 3-1-1-42-16, p 10.

¹³⁵ Uurimiskaebemenetlus on kaebuse esitamine prokuratuuri või uurimisasutuse tegevuse peale ning on sätestatud KrMS §-des 228-232. Uurimiskaebemenetluses saab esitada kaebuse konkreetse uurimisasutuse tegevuse kohta (menetlustoimingu või määruse peale).

vaidlustatav. Selline kaebekord laieneb Riigikohtu hinnangul ka jälitustoimingute tegemise aluseks olnud kohtu loa ja prokuratuuri taotluse tutvustamata jätmisele.¹³⁶

Lisaks on üldjuhul just uurimiskaebemenetluses vaidlustatav menetleja tegevusetus jälitustoiminguga kogutud andmete või jälitustoimingu aluseks olnud menetlusdokumentide tutvustamisel. Muuhulgas on vaidlustatav see, kui jälitusasutus jätab andmed tutvustamata ilma KrMS § 126¹⁴ lg 1 teise lause kohaselt nõutava prokuratuuri loata. Tuvastades, et jälitusandmete tutvustamata jätmiseks puudub prokuratuuri luba või et see luba pole viisipäraselt vormistatud või põhistatud, peab uurimiskaebuse lahendaja kohustama menetlust juhtivat prokuratuuri otsustama, kas anda jälitusasutusele korraldus andmete tutvustamiseks (KrMS § 213 lg 1 p 5) või luba andmete tutvustamata jätmiseks. Kui prokuratuur annab seepeale jälitusasutusele andmete tutvustamata jätmiseks vormikohase loa, on isikul võimalik ka see luba uurimiskaebemenetluse korras vaidlustada.¹³⁷

7.5. Jälitustoimingu loa ja taotluse osalise tutvustamata jätmise vaidlustamine määruskaebemenetluses

Eelmises peatükis kirjeldatud uurimiskaebemenetlus ei ole kõikidel juhtudel siiski ainus võimalus vaidlustada jälitustoimingu tegemiseks antud kohtu loa ja selle aluseks olnud prokuratuuri taotluse teksti osalist tutvustamata jätmist.¹³⁸

Olukorras, kus isik esitab KrMS § 126¹⁶ lg 1 järgi määruskaebuse kohtu poolt jälitustoiminguks loa andmise määruse peale, mõjutab selle loa ja viimase aluseks olnud taotluse tutvustamise ulatus vahetult seda, kui tõhusalt saab isik määruskaebemenetluses jälitustoimingu loa õiguspärasusele vastu vaielda. Seega on jälitustoimingu loa ja selle aluseks olnud prokuratuuri taotluse teksti osalise tutvustamata jätmise õiguspärasuse hindamine õiglase ja efektiivse määruskaebemenetluse eelduste loomise osa. Tõhusa õiguskaitse tagamiseks tuleb hinnang loa ja taotluse osalise tutvustamata jätmise õiguspärasusele anda jälitustoimingu loa vaidlustamiseks toimuva määruskaebemenetluse raames.¹³⁹ Eelnevast tulenevalt asus Riigikohus seisukohale, et erandi tegemine seadusega ette nähtud edasikaebekorrast, s.o KrMS § 126¹⁶ lg-st 2, on põhjendatud.

KrMS § 387 lg-s 1 sätestatud kaebetähtaeg ei võimalda isikul oodata jälitustoimingu loa andmiseks tehtud kohtumääruse vaidlustamisega seni, kuni uurimiskaebemenetluses lahendatakse küsimust, kas jälitustoimingu loa ja selle aluseks olnud taotluse teksti osaline tutvustamata jätmine oli põhjendatud või mitte. Kui isik peaks jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse terviktekstiga tutvumiseks läbima uurimiskaebemenetluse ka juhul, kui ta samal ajal vaidlustab jälitustoimingu loa õiguspärasust, tähendaks see kahe paralleelse menetluse toimumist. Seejuures on tõenäoline, et ringkonnakohtus algav määruskaebemenetlus jälitustoimingu loa õiguspärasuse hindamiseks lõppeks varem kui selle loa osalist tutvustamata jätmist puudutav uurimiskaebemenetlus, kus tuleb esmalt pöörduda prokuratuuri ja maakohtu poole.¹⁴⁰

Seega kui isik saavutaks uurimiskaebemenetluse tulemusena õiguse tutvuda jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse terviktekstiga, juhtuks see tavaliselt alles siis, kui isiku määruskaebus jälitustoimingu loa peale on juba lahendatud. Sellisel juhul võib uurimiskaebemenetluse lõppedes tekkida vajadus tagada jälitustoimingule allutatud isikule võimalus esitada

¹³⁶ RKKKm 3-1-1-1-17, p 57.

¹³⁷ RKKKm 3-1-1-1-17, p 57.

¹³⁸ RKKKm 3-1-1-1-17, p 58.

¹³⁹ RKKKm 3-1-1-1-17, p-d 58-60.

¹⁴⁰ RKKKm 3-1-1-1-17, p 59.

uurimiskaebemenetluse lõppedes jälitustoimingu loa andmise määruse peale uus kaebus, mis tugineks isikule uurimiskaebemenetluse tulemusena täiendavalt teatavaks saanud asjaoludele. Kirjeldatud tulemus oleks ebamõistlikult koormav nii isiku õiguste kaitse kui ka kohtusüsteemi efektiivse toimimise seisukohalt.¹⁴¹

Kirjeldatud menetlusliku olukorra vältimiseks tuleb Riigikohtu hinnangul KrMS § 126¹⁶ lg-t 1 tõlgendada selliselt, et ringkonnakohus, kes lahendab määruskaebust kohtu poolt jälitustoiminguks loa andmise määruse peale, on pädev vaatama samas menetluses läbi ka isiku kaebuse määruskaebuses vaidlustatud jälitustoimingu loa ja selle aluseks olnud prokuratuuri taotluse teksti osalise tutvustamata jätmise peale.¹⁴²

7.6. Kaebuse lahendamine jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse osalise tutvustamata jätmise puhul

Lahendades jälitustoimingu loa vaidlustamise menetluses kaebust selle loa ja prokuratuuri taotluse osalise tutvustamata jätmise peale, tuleb kohtul eelkõige kontrollida, kas isikule tutvustamata jäetud osa jälitustoimingu loa ja taotluse tekstist vastab mõnele KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-des 1–7 sätestatud alustest. Jälitusasutuse ja prokuratuuri õiguslik hinnang selles küsimuses allub täielikult kohtulikule kontrollile.¹⁴³ Vastasel korral tekiks ilmne vastuolu isiku põhiõigusega pöörduda oma õiguste ja vabaduste kaitseks kohtusse¹⁴⁴.

Olenevalt andmete tutvustamata jätmise alusest võib kohtul tekkida vajadus hinnata, kas andmete tutvustamata jätmise tingiv huvi kaalub üles andmete tutvustamata jätmisega kaasneva õiguste riive. Vastasel juhul pole võimalik usaldusväärset hinnata, kas prokuratuur jättis õigustatult osa jälitustoimingu loa ja selle aluseks oleva taotluse tekstist varjatuks. Mõistetavalt ei ole võimalik esitada üksikasjalikke põhjendusi selle kohta, milliseid konkreetseid andmeid ja miks jälitustoimingu loas ning prokuratuuri taotluses varjata tuleb. Seetõttu on paratamatu, et kohtu kaalutlused määruskaebuse rahuldamata jätmise korral jäävad asja eripära arvestades teatud ulatuses abstraktseteks. Sellele vaatamata peab kohtumääruse põhjendustest piisaval määral nähtuma, et kohus on tutvunud lisaks prokuratuuri määrusele ka jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse terviktekstidega ning võrrelnud neid osaliselt varjatud dokumentide tekstidega.¹⁴⁵

Kui kohus ei võrdle jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse terviktekste nende dokumentide osaliselt kinni kaetud tekstidega, siis ei saa otsustada jälitustoiminguga kogutud teabe osalise tutvustamata jätmise põhjendatuse üle.¹⁴⁶ Jõudes järeldusele, et jälitustoimingu loa või selle aluseks olnud prokuratuuri taotluse teksti osaline varjamine oli alusetu, saab ringkonnakohus rikkumise kõrvaldada, kohustades jälitusasutust ja prokuratuuri tutvustama isikule ka jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse teksti seda osa, mis jäeti isikule alusetult tutvustamata.¹⁴⁷

Küsimus, kas isikul on õigus tutvuda vaidlustatud jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse mõne sellise osaga, mille tutvustamisest jälitusasutus ja prokuratuur keeldusid, tuleb ringkonnakohtul otsustada eraldi määrusega enne jälitustoimingu loa peale esitatud määruskaebuse lahendamist. Vastasel korral muutuks kaebajale täiendava tutvumisõiguse

¹⁴¹ RKKKm 3-1-1-1-17, p 59.

¹⁴² RKKKm 3-1-1-1-17, p 60; vt ka RKKKm 1-17-10682/13, p 24.

¹⁴³ RKKKm 3-1-1-1-17, p 61.

¹⁴⁴ RKÜKo 3-1-1-88-07, p 41.

¹⁴⁵ RKKKm 1-18-5236/8, p 13.

¹⁴⁶ RKKKm 1-18-5236/8, p 15.

¹⁴⁷ RKKKm 3-1-1-1-17, p 62.

andmine suuresti sisutuks. Isikule, kes saavutab määruskaebemenetluses võimaluse tutvuda jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse osa(de)ga, mida talle varem ei tutvustatud, peab olema tagatud ka võimalus esitada jälitustoimingu loa vaidlustamiseks nendel uutel andmetel põhinevaid lisaargumente.¹⁴⁸

Juhul, kui kohus leiab, et prokuratuuri loas kajastuvad põhjendused ei ole piisavad, et hinnata jälitustoimingu loa või prokuratuuri taotluse osalise tutvustamata jätmise õiguspärasust, saab kohus nõuda prokuratuurilt lisaselgitusi.¹⁴⁹

7.7. Teabehanketoimingute kokkuvõtte kriminaalmenetluses tõendina esitamise vaidlustamine

KrMS § 126¹⁶ lg 1 sõnastus välistab võimaluse, et määruskaebemenetluse raames oleks isik õigustatud vaidlustama muid menetlusotsustusi, mis pole käsitatavad jälitustoiminguks loa andmise ja selle loa aluseks olnud teabe tutvustamata¹⁵⁰ jätmisena.¹⁵¹ Sellest tulenevalt on Riigikohus rõhutanud, et teabehanketoimingute kokkuvõtte kriminaalmenetluses tõendina esitamine on vaidlustatav kriminaalmenetluse seadustiku kaheksanda peatüki viiendas jaos ette nähtud uurimiskaebemenetluses. Teabehanketoimingute kokkuvõtte tõendina lubatavuse küsimus lahendatakse kriminaalasja sisulise arutamise käigus.¹⁵²

¹⁴⁸ RKKKm 3-1-1-1-17, p 63.

¹⁴⁹ RKKKm 3-1-1-1-17, p 64.

¹⁵⁰ Jälitustoimingu loa aluseks olnud teabe tutvustamata jätmise määruskaebe korras vaidlustamise kohta vt täpsemalt ülevaate punktis XXX ja RKKKm 3-1-1-1-17, p-d 58-60; RKKKm 1-17-7077/14, p 58.

¹⁵¹ RKKKm 1-17-7077/14, p 58.

¹⁵² RKKKm 1-17-7461/24, p 9; vt ka RKKKm 1-17-7077/14, p-d 58-60.

Kokkuvõte

- Jälitustegevuse põhiseadusele vastavuse tagamiseks peab jälitustegevust reguleeriv seadus nägema ette jälitustoimingute selged alused ja menetluskorra, mis on seaduslikkuse kontrollimise eelduseks. Kontrollisüsteemi osaks on enne jälitustoimingut toimuv (*ex ante*) kontroll (jälitustoiminguks loa andmine), toimingu ajal tehtav kontroll ja järelkontroll pärast toimingut (*ex post*).
- Jälitustoimingu loa taotlust lahendav kohus peab lähtuma asjaoludest, mis on teada otsustamise momendil (*ex ante*) ja kohtule pole võimalik ette heita seda, et ta ei võtnud arvesse asjaolusid, mis ei olnud lahendit tehes teada.
- Jälitustoimingu loa andmisel tuleb silmas pidada, et jälitustoimingu luba oleks põhistatud, sest KrMS § 126¹ lg 4 järgi toob jälitustoimingu loa põhistamatus kaasa jälitustoiminguga kogutud tõendi lubamatuse.
- Jälitustoiminguks loa andmisel ei pea kohus näitama, et teiste tõendikogumisviiside kasutamine on tõsikindlalt välistatud, vaid on piisav, kui konkreetse juhtumi asjaolude põhjal on mõistlik põhjus seda eeldada. Samuti ei pea menetleja olema enne jälitustoimingute tegemist üritanud realselt muude menetlustoimingutega tõendeid koguda. Minimaalselt peab jälitustoimingu loa andmise kohta tehtud kohtumääruse põhistusest kokkuvõtlikult nähtuma, missuguse tõendusteabe alusel loa väljastamine otsustati.
- Selleks et järeldada, et tõendite õigeaegne kogumine jälitustoiminguid kasutamata on välistatud või oluliselt raskendatud, võib tugineda mh kriminoloogilistele teadmistele. Tähtsust võib olla asjaoludel nagu kuriteo kõrge organiseeritusaste, konspiratiivsus, variisikute kasutamine jne. Selliste argumentide puhul ei saa piirduda üldsõnaliste lausungitega.
- Kriminaalmenetluse huvide kahjustamisega KrMS § 126¹ lg 2 mõttes võib olla tegemist eeskätt siis, kui tõendusteabe õigeaegne kogumine jälitustoiminguid kasutamata ei ole küll võimatu ega oluliselt raskendatud, kuid erakordselt suur avalik menetlushuvi kuriteo avastamise vastu (nt inimohvritega terrorikuriteo puhul) muudab jälitustoimingutest loobumisega kaasneva tõendite kogumise ebaõnnestumise riski ühiskondlikus plaanis talumatuks.
- Seaduse kohaselt kuudes arvutatav menetlustähtaeg võib olla väljendatud ka päevades või kuupäevade vahemikuna, kui selliselt formuleeritud tähtaeg ei ületa seaduses nimetatud kuude arvu.
- Jälitustoiminguks loa andmist reguleerivate KrMS-i sätete rikkumisena ei ole iseenesest käsitatav asjaolu, et jälitustoimingute tegemiseks antakse iga kord luba maksimaalseks seaduses sätestatud tähtajaks, s.o kuni kaheks kuuks.
- Jälitustoiminguga kogutud tõendi lubatavuse seisukohalt pole oluline mitte ainult toimingu enda seaduslikkus (selle toimetamine kohtu vastava loa alusel ja loa tingimusi järgides), vaid ka isiku süüdistamine sellises kuriteos, mille kohtulikul arutamisel on tema vastavate menetluspõhiõiguste piiramine lubatud.
- Kui õiguspäraselt tehtava jälitustoimingu käigus avastatakse mõnele muule kuriteole viitav teave, saab selle uue kuriteo menetlemisel tugineda seniste jälitustoimingutega kogutud tõenditele juhul, kui ka uue kuriteo puhul oleks jälitustoimingute tegemine lubatud.

- Aegunud kuriteo uurimiseks ei ole jälitustoimingute tegemine vähemalt üldjuhul lubatav, sest reeglina on arvatava kuriteo aegumine võrdsustatav kuriteokahtluse äralangemisega. Asjaolu, kas kahtlustuses kirjeldatud teod, on jälitustoimingu loa andmise ja pikendmaise ajal aegunud või mitte, võib oleneda sellest, kas tegemist on karistusõiguslikult mitme iseseisva või ühe jätkuva teoga. See ei ole kuriteokahtluse sisu arvestades sageli nii ilmne, et kohtult saaks eeldada aegumise analüüsi juba jälitustoimingu loa andmise otsustamisel.
- KrMS §-s 126¹ lg-s 4 sätestatud tuleb käsitada *lex specialis*'ena tõendite lubatavuse hindamise üldregulatsiooni suhtes. See tähendab, et jälitustoimingu käigus asetleidnud mistahes menetlusõiguse rikkumine toob endaga automaatselt kaasa saadud teabe tõendina kasutamise lubamatuse. Jälitustoimingu käigus asetleidnud rikkumise tuvastamisel puudub kohtul tõendi lubatavuse küsimuses kaalumisevõimalus ja see rikkumise tulemina saadud tõend tuleb tõendite kogumist välja jätta.
- JAS alusel kogutud teabe põhjal koostatud teabehanketoimingute kokkuvõtted on käsitatavad muu dokumendina KrMS § 63 lg 1 mõttes.
- Kui kohtumenetluse poolel või kohtul on tekkinud kahtlus jälitustoimingu protokollis kajastatud teabe õigsuses, tuleb kohtulikul arutamisel kontrollida jälitusteabe kirjaliku fikseerimise tulemuse ehk jälitusprotokolli vastavust jälitustoiminguga saadud salvestise sisule, kuulates või muul viisil vahetult uurides teabesalvestist ennast.
- VTMS § 32 lg 2 alusel jälitustoimingu protokollis tõendikogumist väljajätmisest ei saa veel iseenesest järeldada, et kriminaalmenetluses eirati jälitustoimingu tegemisel KrMS § 126¹ lg 4 nõudeid.
- Maksumenetluses on jälitustoimingutega saadud teavet lubatud kasutada osas, milles see on esitatud, hinnatud ja kontrollitud kriminaalmenetluses, kusjuures tõendiks ei ole sellisel juhul jälitusprotokoll, vaid kohtuotsus kui dokumentaalne tõend.
- Seadusandja on KrMS § 126¹² lg-s 3 sätestanud ammendava loetelu olukordadest, mil **riik** võib ülekaalukat avalikku huvi silmas pidades varem jälitustoiminguga saadud andmeid kasutada jälitustoimingu algupärasest eesmärgist erineval otstarbel.
- Kuigi säte näeb riigile ette aluse riigi poolt varem jälitustoiminguga kogutud andmete teisel otstarbel kasutamiseks, ei piira KrMS § 126¹² lg 3 teiste subjektide õigust jälitustoiminguga saadud andmeid kasutada, nt jälitustoiminguga puudutatud isikul enda õiguste kaitseks hilisemas tsiviilkohtumenetluses.
- Jälitustoiminguga saadud andmed on tsiviilkohtumenetluses lubatav tõend vaid juhul, kui see vastab TsMS § 238 tingimustele. TsMS § 238 lg 3 p 1 järgi võib kohus keelduda tõendi vastuvõtmisest ja selle tagastada või keelduda tõendite kogumisest mh siis, kui tegemist on põhiõiguse õigusvastase rikkumisega saadud tõendiga. Tõendi saamine TsMS § 238 lg 3 p 1 tähenduses hõlmab nii riigi jälitustoiminguga teabe saamist kui ka selle teabe jõudmist menetlusosalise valdusesse, kes soovib seda tsiviilkohtumenetluses kasutada. Tõendi lubatavust hindab tsiviilasja arutatav kohus.
- KrMS § 126¹² lg 2 p 1 ja lg 3 kohaselt võivad uurimisasutus ja prokuratuur vormistada lõpetatud kriminaalasjas tehtud jälitustoiminguga saadud teabe jälitustoimingu protokollis ja kasutada seda tõendina uues kriminaalasjas, kui tõendi kogumise käigus pole rikutud kriminaalmenetlusõigust.
- KrMS § 126¹³ lg 1 alusel jälitustoimingust teavitamise korral ei ole võimalik kindlaks määrata konkreetset ajavahemikku, mille ületamist tuleb igal juhul lugeda viivitamatu teavitamiskohustuse rikkumiseks. Kui tegemist on olukorraga, kus jälitustoimingud on aset

leidnud pikema aja jooksul, tehtud on erinevaid jälitustoiminguid ja riivatud on paljude isikute privaatsust, võib olla põhjendatud see, et menetleja teavitab asjasse puutuvaid isikuid alles mitu nädalat või ka kuud pärast informeerimiskohustuse tekkimist.

- KrMS reguleerib jälitustoimingust teavitamist ja jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamist küll eraldi paragrahvides, aga nii Vabariigi Valitsus korda kehtestades kui ka menetlejad õigusakte rakendades on põhjendatult lähtunud sellest, et teavitamine leiab aset alles siis, kui asjasse puutuvatele isikutele on võimalik andmeid ka tutvustada.
- KrMS § 126¹³ lg-st 1 ja KrMS § 126¹⁴ lg 1 esimesest lausest nähtuvalt ei teavitata isikut tema suhtes tegemata jäetud jälitustoimingutest ja isikul pole õigust neid toiminguid puudutavate andmetega tutvuda.
- Kuigi KrMS § 126¹⁴ lg 1 esimene lause nimetab üksnes jälitustoiminguga kogutud andmetega tutvumist, tuleneb sellest sättest analoogia korras isiku õigus tutvuda ka jälitustoimingu loa ja selle aluseks olnud prokuratuuri taotlusega.
- KrMS § 126¹⁴ lg 1 sõnastusest tulenevalt on jälitusasutusele ja prokuratuurile antud kaalutusõigus, otsustamaks, kas andmete tutvustamisega kaasnev oht mõnele KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-dega 1–7 kaitstavale hüvele kaalub konkreetsel juhul üles andmete tutvustamata jätmisega kaasneva jälitustoimingule allutatud isiku põhiõiguste riive.
- KrMS § 126¹⁴ alusel tuleb kõigepealt otsustada, kas RSVS § 8 p-s 1 nimetatud teavet isikule tutvustada, jaatava vastuse korral kustub RSVS § 8 p 1 kolmanda lause alusel tutvustatud teabe salastatus.
- Prokuratuuri eksimus jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise loa vormistamisel ei anna alust tutvustada isikule andmeid, kontrollimata KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-des 1–7 sätestatud välistuste olemasolu.
- Kriminaalasja sisulise kohtuliku arutamise ajal pole jälitustoiminguks antud kohtu loa seaduslikkuse vaidlustamine määruskaebe korras võimalik.
- Eeluurimiskohtuniku määruse (jälitustoimingu loa) peale esitatud määruskaebuse läbi vaatamata jätmist ringkonnakohtus ei tingi see, kui prokuratuur saadab määruskaebemenetluse kestel maakohtusse süüdistusakti kriminaalasja arutamiseks.
- KrMS § 126¹⁶ lg 2 sätestab, et jälitustoimingu käigu, sellest teavitamata jätmise ja sellega kogutud andmete tutvustamata jätmise peale võib esitada kaebuse KrMS 8. peatüki 5. jaos sätestatud korras. Selline kaebekord laieneb ka jälitustoimingute tegemise aluseks olnud kohtu loa ja prokuratuuri taotluse tutvustamata jätmisele.
- KrMS § 126¹⁶ lg-t 1 tuleb tõlgendada selliselt, et ringkonnakohtus, kes lahendab määruskaebust kohtu poolt jälitustoiminguks loa andmise määruse peale, on pädev vaatama samas menetluses läbi ka isiku kaebuse määruskaebuses vaidlustatud jälitustoimingu loa ja selle aluseks olnud prokuratuuri taotluse teksti osalise tutvustamata jätmise peale.
- Küsimus, kas isikul on õigus tutvuda vaidlustatud jälitustoimingu loa ja prokuratuuri taotluse mõne sellise osaga, mille tutvustamisest jälitusasutus ja prokuratuur keeldusid, tuleb ringkonnakohtul otsustada eraldi määrusega enne jälitustoimingu loa peale esitatud määruskaebuse lahendamist.
- Teabehanketoimingute kokkuvõtte kriminaalmenetluses tõendina esitamine on vaidlustatav kriminaalmenetluse seadustiku 8. peatüki 5. jaos ette nähtud uurimiskaebemenetluses ja teabehanketoimingute kokkuvõtte tõendina lubatavuse küsimus lahendatakse kriminaalasja sisulise arutamise käigus.

Kajastatud kohtulahendid

1.	1-18-5236/8	11.02.2019
2.	2-15-13216/93	01.02.2019
3.	1-17-10682/13	29.05.2018
4.	1-17-7461/23	18.01.2018
5.	1-17-8049/13	18.01.2018
6.	1-17-8756/11	18.01.2018
7.	1-17-7077/14	14.12.2017
8.	3-1-1-27-17	01.06.2017
9.	3-1-1-1-17	17.04.2017
10.	3-1-1-101-16	10.04.2017
11.	3-1-1-112-16	23.03.2017
12.	3-1-1-79-16	05.12.2016
13.	3-1-1-53-16	15.06.2016
14.	3-1-1-42-16	25.05.2016
15.	3-1-1-43-16	24.05.2016
16.	3-1-1-107-15	07.12.2015
17.	3-1-1-106-15	02.12.2015
18.	3-1-1-93-15	20.11.2015
19.	3-1-1-76-15	20.10.2015
20.	3-1-1-48-15	16.06.2015
21.	3-3-1-9-15	08.04.2015
22.	3-1-1-3-15	06.04.2015
23.	3-1-1-68-14	16.12.2014
24.	3-1-1-37-14	29.09.2014
25.	3-1-1-14-14	30.06.2014
26.	3-1-1-28-14	06.06.2014

27.	3-1-1-131-13	28.05.2014
28.	3-1-1-92-13	11.12.2013
29.	3-1-1-41-13	29.04.2013
30.	3-4-1-42-13	20.03.2013
31.	3-1-1-31-12	21.05.2012
32.	3-1-1-10-11	01.07.2011
33.	3-1-1-31-11	28.04.2011
34.	3-1-1-22-10	26.05.2010
35.	3-1-1-119-09	14.04.2010
36.	3-1-1-52-09	26.06.2009
37.	3-1-1-21-09	07.05.2009
38.	3-1-1-63-08	05.12.2008
39.	3-1-1-88-07	16.05.2008
40.	3-1-1-81-08	23.02.2008
41.	3-1-1-97-06	29.12.2006
42.	3-4-1-5-05	13.06.2005
43.	3-4-1-4-03	14.04.2003
44.	3-4-1-1-03	17.02.2003
45.	3-3-1-38-00	22.12.2000